

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RUZSA KÖZSÉG TERÜLETÉRŐL

LŐRINCZY GÁBOR

régész

Szakértői nyilvt.: Sz-17/2007

Szeged, 2018

TARTALOM

<i>1. BEVEZETÉS.....</i>	<i>3</i>
<i>2. TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÖRNYEZET.....</i>	<i>5</i>
<i>3. RUZSA KÖZSÉG TERÜLETÉNEK RÖVID TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE.....</i>	<i>8</i>
<i>4. A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV ELKÉSZÍTÉSE SORÁN FIGYELEMBE VÉTELRE JAVASOLT RÉGÉSZETI SZEMPONTOK.....</i>	<i>12</i>
<i>5. A RUZSÁN ELŐKERÜLT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK KATALÓGUSA.....</i>	<i>14</i>
<i>NYILATKOZAT.....</i>	<i>39</i>

1. BEVEZETÉS

A Ruzsa község területére vonatkozó régészeti szempontú örökségvédelmi hatástanulmány a B&B '99 Bt. (Szeged, Debreceni u. 16/a., adószám: 20356781-2-06) felkérésére készült, a község készülő településrendezési tervéhez. Tartalmazza a község határában nyilvántartott régészeti lelőhelyek megnevezését, helyrajzi számát, szöveges ismertetését, illetve az előke-rült leletanyag alapján adott korhatározását, az országos azonosító számukat, a lelőhelyek kö-zéppontjának koordináta adatait és a 1:10 000-es térképszelvény részleteken a lelőhelyek ma ismert kiterjedését. Munkánk során áttekintettük a szegedi Móra Ferenc Múzeum régészeti gyűjteményét és régészeti adattárát, a Csongrád Megyei Kormányhivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály nyilvántartását, valamint a vonatkozó szakirodalmi adatokat. A köz-ség északi határában nem történt régészeti terepbejárás, ezért innen nem ismerünk régészeti adatokat. A lelőhelyekből levonható tanulságok alapján röviden ismertetjük a terület telepü-léstörténetét és a készülő településrendezéssel kapcsolatos javaslatainkat.

A tanulmány elkészítéséhez az alábbi forrásokat használtuk fel:

- ANDÓ 1969 Andó M.: *Alsó-Tiszavidék*. In: A tiszai Alföld. Budapest 1969.
- BENDE-LÖRINCZY-TÜRK 2002 Bende L. – Lőrinczy G. – Türk A.: *Honfoglalás kori temetkezés Kiskundorozsma-Hosszúhát-halomról. — Eine landnahmezeitliche Bestattung von Kiskundorozsma-Hosszúhát-Hügel*. MFMÉ – StudArch 8 (2002) 351–402.
- BORSY 1977 Borsy Z.: *A Duna–Tisza közti Hátság homokformái és a homokmozgás szakaszi*. In: Alföldi Tanulmányok I. Békéscsaba 1977, 43–58.
- CSÁNKI 1890 Csánki D.: *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában*. Budapest 1890.
- FEHÉR-ÉRY-KRALOVÁNSZKY 1962 Fehér G. – Éry K. – Kralovánszky A.: *A Közép-Duna-medence magyar honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei*. RégTan 2, Budapest 1962.
- JUHÁSZ 1989 Juhász A.: *A szegedi táj tanyái*. MFMÉ 1983/84-2, Szeged 1989.
- KÜRTI 1983 Kürti B.: *Az avarok kora*. In: Szeged története 1. Szerk.: Kristó Gy. Szeged 1983, 162–208.
- LAKATOS 1983 Lakatos P.: *A szarmaták kora*. In: Szeged története. Szerk.: Kristó Gy. Szeged 1983, 118–124.
- LASZLOVSZKY 1986 Laszlovszky J.: *Tanyaszerű települések az Árpád-korban*. In: Falvak, mezővárosok az Alföldön. AJMK 4, Nagykőrös 1986.
- LÖRINCZY 2004 Lőrinczy G.: *Örökségvédelmi hatástanulmány Ruzsa község területéről*. Szeged 2004.
- MAROSI 1967 Marosi S.: *Megjegyzések a magyarországi futóhomokterületek genetikájához és morfológiájához*. Földrajzi Közlemények 1967/3, 231–255.

- MAROSI-SOMOGYI 1990 Marosi S – Somogyi S.: *Magyarország kistájainak katasztere I.* MTA Földrajztudományi Kutató Intézet. Budapest 1990.
- MÉSZÁROS 2012 Mészáros P.: *Jelentés helyszíni szemléről - Ruzsa, külső-(felszíni)csorvai-csatorna*, Szeged 2012.
- MIHÁLTZ 1953 Miháltz I.: *A Duna–Tisza köze déli részének földtani felvétele*. A Magyar Állami Földtani Intézet jelentése 1950. évről. Budapest 1953, 113–138.
- NAGY 1996 Nagy V.: *Ruzsa község régészeti topográfiája és településtörténete*. Egyetemi szakdolgozat. Szeged 1996.
- MNH 1973 *A Magyar Népköztársaság helységnévtára*. Budapest 1973.
- PÉCSI 1960 Pécsi M.: *A Duna–Tisza köze geomorfológiai problémái*. Földrajzi Közlemények 84 (1960) 23–29.
- REIZNER 1891 Reizner J.: *Szeged vidéki leletekről. Szeged vidéki pusztatemplomok és a kereseti harang*. ArchÉrt 11 (1891) 166–167.
- REIZNER 1895 Reizner J.: *A szeged-csorvai Árpád-kori füstölő*. ArchÉrt 1895, 361–365.
- REIZNER 1899 Reizner J.: *Szeged története I*. Szeged 1898.
- SÁNTA 2004 Sánta G.: *Zákányszék régészeti topográfiája és vázlatos településtörténete*. Szakdolgozat Szeged 2004.
- SZABÓ 1966 Szabó I.: *A falurendszer kialakulása Magyarországon*. Budapest 1966.
- SZEGFÜ 2001 Szegfü L.: *A ruzsai táj története a török kor végéig*. In: *Ruzsa története és népelete*. Szerk.: Marjanucz L. Szeged 2001, 52–64.
- SZÉLL 1940 Széll M.: *Elpusztult falvak, XI–XVI. Századi régészeti leletek Szeged és Hódmezővásárhely határában*. Dolg 1940, 159–180.
- TÖMÖRKÉNY 1913 Tömörkény I.: *Adatok az Alföld régészeti térképéhez*. MuzKönyvÉrt 1913, 240–248.
- TROGMAYER 1963 Trogmayer O.: *Beiträge zur Spätbronzezeit des südlichen Teils der Ungarischen Tiefebene*. Acta ArchHung 1963, 85–122.
- TROGMAYER 1985 *A szegedi nagytáj bronz- és kora vaskorának néhány kérdéséről*. Acta Ant et Arch 1985, 3–16.
- VASS 1870 Vass Gy.: *Archaeologiai levelek*. ArchÉrt 1870, 237–239.

2. TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÖRNYEZET

A terület északnyugatról Pusztamérgessel, északkeletről Ülléssel, keletről Zákányszékkal és Mórahalommal, délről Ásotthalommal, nyugat felől pedig Öttömössel határos. Területe 84,68 km².

A vizsgált terület nem képez földrajzilag zárt egységet, a Duna–Tisza közének délkeleti részén helyezkedik el, amely 7400 km²-nyi kiterjedésével Magyarország legnagyobb futóhomok területe (MAROSI 1967, 231). A terület a fent említett mezorégióon belül, szűkebben értelmelve a Dorozsma–Majsai-homokhátnak nevezett kistáj része (MAROSI–SOMOGYI 1990, 83).

A Duna–Tisza közének középső részét Duna–Tisza-közi hátságnak nevezik, mely nyugat felől élesen elhatárolódik az egykori Dunavölgytől, keletre pedig a Tiszavölgy felé fokozatosan alacsonyodva lejt. A hátság közepének nyugati része a legmagasabb (MIHÁLTZ 1953, 114). A kistáj területének tengerszint feletti magassága 80–140 m (MAROSI–SOMOGYI 1990, 83).

A Hátság felszín közeli rétegei szélhordta lerakódások, nagy részben futóhomok, kisebb részben lösz (MIHÁLTZ 1953, 114). A Duna–Tisza közti hátság a Duna hordalékkúpja, a folyó változó intenzitással az újpleisztocén közepéig építette hordalékkúpját, fokozatosan nyugatabbra tolódott, és lassanként elfoglalta mai völgyét. A területen megszűnt a folyóvízi tevékenység, s ettől kezdve a szél eolikus felszínformáló tevékenysége vált meghatározóvá.

A Hátságon a homokmozgásnak több szakasza különíthető el. A Würm utolsó glaciális idején, a hideg, száraz éghajlat következtében az erős északnyugati szelek futóhomokot fújtak ki a hordalékkúpok folyóvízi anyagából. Így mintegy 25-26 ezer évvel ezelőtt kezdődött meg az a folyamat, amelynek következtében kialakultak a terület jellemző felszíni formái: szélbarázdák, garmadák, maradékgerincek, parabolabuckák valamint deflációs eredetű lapos felszínek. Kb. 20 ezer évvel ezelőtt indul meg elszórtan a homokbuckák löszös köpenyének képződése, melyet az időjárás kedvezőbbé válása és így a homokmozgás mértékének csökkenése tett lehetővé. A késő glaciális követő preboreális szakaszban megindult a fokozatos erdősödés, így a sűrűsödő növénytakaró védelmet nyújtott a homokfelszínnek, megállítva a homokmozgást. A boreális fázisban az éghajlat fokozatos szárazabbá válása miatt az átalakuló növénytakaró nem tudta tovább útját állni az újra meginduló homokmozgásnak. A boreális szakasz homokmozgásai azonban jóval kisebb mértékűek voltak és különösen a hordalékkúp keleti, délkeleti területein a talajvíz viszonylagos közelsége miatt a növényzet megfelelő védelmet biztosított a szélerózió ellen. Mivel a felszín ebben az időszakban védettebb volt, ezért ekkor már nem folytatódhatott a korábban említett deflációs eredetű laposok képződése sem.

A legfiatalabb homokmozgások már a természetbe beavatkozó ember tevékenységével kapcsolatosak. Különösen a 18–19. században az erdőirtások miatt újra megindult a futóhomok mozgása. A létrejött formák azonban lényegesen kisebbek, mint a korábbiak. A homokmozgásnak ezen újabb szakaszát tehát a korábbi formák szétarabolódása jellemzi (BORSY 1977, 50–53).

A hátság felszínén nagyobb formacsoportokat alkotnak a futóhomokformák, buckák, szélbarázdák, garmadák, hosszanti homokbuckák és a köztük lévő mélyedések (PÉCSI 1960, 25).

A Dorozsma–Majsai-homokhát területén a gyengén tagolt homoktérshíznak, illetve a majdnem teljesen lapos felszín a jellemző. Az esetleges területi eltéréseket különböző tényezők magyarázhatják, így a szelek iránya és erőssége, a felszín növényzettel való fedettségének mértéke, a homokmozgás időtartama, a domborzati és talajviszonyok (BORSY 1977, 43–44).

A terület legjellemzőbb homokformái közé tartoznak a szélbarázdák, hosszúságuk 20–500 m, szélességük akár 25–200 m is lehet. Akadnak közöttük rövidebbek és hosszan elnyúlók, keskenyek vagy ovális alakúak. A szélbarázdákból kifújó homok általában különböző méretű garmadákba halmozódott, amelyek leginkább ovális alaprajzú hosszanti garmadák. A szélbarázdás felszínek jellemző formája a maradékgerinc.

A Dorozsma–Majsai-homokhát területének jellemző homokformái a deflációs laposok. Ezek többnyire — az uralkodó széliránynak megfelelően — ÉNy–DK-i irányban helyezkednek el és a terület közel 1/4-ét teszik ki (MAROSI–SOMOGYI 1990, 83). A minden oldalról zárt deflációs laposok hossza gyakran 2 km-nél is több. Deflációs eredetüket a tőlük D-re fekvő nagy tömegű, akkumulációs eredetű homok igazolja. A régebbi kutatás korábbi Duna-ágaknak értékelte ezeket a mélyedéseket, de a Duna folyami üledékei jóval mélyebben jelentkeznek, valamint ezek a DK-nek tartó völgyek olyan keskenyek (20–200 m), hogy nem képzelhetők el elhagyott folyóágaknak. A bennük található homok jelentős része futóhomok, amelyre mészsíap, illetve réti agyag, réti mészkő települ. Ez is mutatja, hogy lassan folyó, időnként stagnáló vizek alakították ki, melyek a Duna–Tisza köze vízválasztójától DK-re, a Tisza felé tartottak (PÉCSI 1960, 24; BORSY 1977, 44–45). Ezeket a mélyedéseket a népi elnevezés szerint nevezzük laposoknak. Tél végi és tavaszi magas vízállások, vadvizek idején vízzel telnek meg. Vízigyűjtő területük igen nagy, vizük ÉNy-ról DK felé szivárog. Ezért a Hátság legmagasabb részein alig van karbonátkiválás, DK-re, Szeged környékén egyre erősebb. A laposok vize mindig szódás, ezek a Duna–Tisza-köz szikesei. Így alakul ki a már említett mészsíap, amely laza, kézzel könnyen szétmorzsolható, fehér anyag a laposok mélyedéseiben, illetve a réti mészkő, amely akkor alakul ki, ha szilárd karbonát cementezi össze a homokszemeket (MIHÁLTZ 1953, 132–133).

Éghajlat. Meleg, száraz terület. Az évi csapadékösszeg 570–590 mm. Sorrendben az É-i, ÉNy-i, DK-i a három leggyakoribb szélirány.

Vízrajz. A kistáj területén a Tiszához ÉNy–DK-i irányban egymással párhuzamosan számos csatorna vezet le az időszakos belvizeket, így szűkebb területünkön két, a Domaszéki- és a Széksóstói-főcsatorna. Egészében száraz, vízhiányos terület. A talajvíz a kistáj nagyobb részén ugyan 2 m-nél magasabban található, mennyisége azonban nem számottevő.

Talajok. Területünkön a futóhomok, illetve a humuszos homoktalajok a jellemzőek (MAROSI–SOMOGYI 1990, 84–86).

3. RUZSA KÖZSÉG TERÜLETÉNEK RÖVID TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE

A község nagyon fiatal, mai közigazgatási területe 1950-ben alakult ki, amikor az Átokháza és a Csorva kapitányság egy részét Ruzsajárás néven egyesítették. A település nevét 1950 augusztusában Csorvára, 1957 áprilisában Ruzsára változtatták (MNH 1973, 987).

A Duna–Tisza közti Hátság K-i határa geomorfológiailag élesen elválk a Tisza árterétől. A határ nagyjából a Felgyő–Csanytelek–Baks–Sándorfalva–Röske településeket összekötő vonallal jelölhető (ANDÓ 1969, 142). Ettől a vonaltól Ny-ra a homokhátság lényegesen kedvezőtlenebb életlehetőségeket biztosított a betelepülő ember számára.

Az élővizek a létfenntartás szempontjából mindig meghatározó jelentőségűek voltak. Ezért voltak fontosak tehát a terület kb. 1/4-t kitevő vizenyős laposok, amelyeknek egy része lefolyástalan volt ugyan, de áradáskor vízzel telt meg, s halállományban — legalábbis időszakra — bővelkedhetett. Leginkább az állattartás szempontjából volt döntő a víz közelsége, hiszen a terület fő vonzerejét a dús fűvű legelők jelentették, bár K felé haladva egyre növekszik a rosszabb minőségű szikes legelők aránya. Nem lehet tehát véletlen, hogy elsősorban állattartással foglalkozó népek telepedtek meg a területen. A nagy kiterjedésű telepek mindig a laposok partjain találhatóak, kisebb településnyomok, szórványok ezektől távolabb is előkerültek, bár az is igaz, hogy egyetlen lelőhely sem fekszik a laposoktól néhány száz méternél távolabb.

A régészeti leletek tanúsága szerint az őskori telepnyomok a Domaszéki-főcsatorna partján és a Széksóstói-főcsatorna környékén helyezkednek el. A legidősebb, így a legelső településnyomot a rézkorból ismerjük. Bár rézkori népesség jelenlétére csak ez az egyetlen településnyom utal, ez azonban nem jelenti azt, hogy a megtelepedés ennyire szórványos lett volna a rézkor folyamán. Az állattenyésztő életmóddal magyarázható, hogy ebben a korszakban a települések rövidebb ideig lakottak, egyrétegűek, így nyomaik is szórványosak, kevésbé regisztrálhatóak.

A területről a következő, már jelentősebb emlékcsoport a bronzkor tárgyi hagyatéka. A korai bronzkor emlékanyaga egyelőre nem azonosítható a területen, de a közelebről nem korhatározható kerámiaanyag egy része feltehetően a kora bronzkorból származhat. Biztosabban meghatározható leleteket csak a bronzkor későbbi időszakából ismerünk. A középső bronzkor időszakára egy lelőhely keltezhető (Vatya-kultúra), illetve Reizner János említést tesz egy bronzlándzsáról és kardról, amely 1888-ban került elő Csorván (REIZNER 1891, 357), majd azóta elveszett, közelebbi lelőhelye pontos adatok híján nem meghatározható.

Lényegesen gazdagabb az ún. halomsíros kultúra emlékanyaga, 13 ismert lelőhellyel képviselteti magát a község határának területén. Legfiatalabb csoportjának beáramlását követően, annak hatására alakul ki a Csorva-csoport a Reinecke BD periódusban (TROGMAYER 1985, 7). A község területéről ismert a névadó temető (TROGMAYER 1963), mely a csatornák partján elhelyezkedő teleplelőhelyektől kissé távolabb található. További kutatásokat igényel azon problémakör, hogy a Csorva-csoport kialakulásában a halomsíros elemek mellett milyen szerepe volt a helyi, továbbélő kultúráknak, illetve a tiszántúli Gáva-kultúrával való kapcsolat részletesebb felderítése érdemel különös figyelmet.

A vaskort egyetlen lelőhely és viszonylag jellegtelen kerámiaanyag reprezentálja, ezzel szemben a szarmata kori emléanyag rendkívül sűrű településhálózatot mutat, 29 lelőhely sorolható a korszakba. Az őskori lelőhelyekhez hasonlóan a települések az egykor vízjárta területek partjait követik. A források tanúsága szerint a Duna–Tisza köze teljes területének benépesülése már a 2. században megtörténhetett (LAKATOS 1983, 119), és valóban, az emléanyag mennyisége egyre növekszik, a legtöbb a késő szarmata időszakból való. Nagy kiterjedésű telepeiket szinte minden esetben vízpartokon találjuk meg.

A Duna–Tisza közének területe nem tartozik a legkorábbi avar szállásterületek közé. A Tiszától nyugatra a legkorábbi temetkezések a kundombi temető területén történtek, ez azonban inkább a terület stratégiai fontosságát mutatja, s nem a tényleges megtelepedésre utal (KÜRTI 1983, 189). A 670 utáni időszakban bizonyos átrendeződés következett be és a Duna–Tisza közén új települések jelentek meg. Területünk a Tisza jobb partján most már csatlakozott az avar szállásterülethez (KÜRTI 1983, 189–190; KÜRTI 1986, 28–29). Az avar kori emléanyagot a településnyomok mellett egy 27 síros temetőrészlet is reprezentálja a község határában (Honvédsor-dűlő), mely az avar kor második feléből származik.

Az ismert, nem túl kedvező természetföldrajzi jellemzőknél fogva már nem meglepő, hogy a Duna–Tisza köze nem tartozik a honfoglalók által megszállt legkorábbi szállásterületek közé, de későbbi birtokbavételét áttételesen a tágabb területről előkerült több sírlelet is igazolja (BENDE–LŐRINCZY–TÜRK 2002). A honfoglalás kori emléanyagot a község területén egyetlen szórványlelet, egy pántkarperec képviseli, mely azonban mégis hordozza azt a fontos információt, hogy a területen legalább egy 10. századi temetővel kell számolnunk.

A honfoglaló magyarok beköltözését és berendezkedését követően, az Árpád-korban a falvak egész láncolata alakul ki. Kétségtelenül az Árpád-korban a legsűrűbb a településhálózat a területen, számos, az Árpád-korra keltezhető település ismert a területről, s igen nagy a szórvány leletek száma is. Sajnos a területre vonatkozóan írott forrás, okleveles adat nincs, így csak a régészeti leletekre támaszkodhatunk.

A község határában három templomhely és temető található (12., 41., 66. lelőhely), és innen került elő egy kivételesen szép lelet, egy román kori füstölő és a kereseti harang.

A terepbejárás tapasztalatai szerint rendkívül szórt településrendszer jellemzi a korszak lelőhelyeit. A lelőhelyek egy része nagy kiterjedésű — esetleg több száz méter hosszan elnyúló —, nagy mennyiségű leletanyagot szolgáltatott és a vízjárta laposok partján helyezkedik el, ahogy már említettük, a községben lokalizálható templomhellyel is rendelkezik (12. és 66. lelőhely). Igen nagy számban kerültek elő néhány cserépből álló szórványleletek, melyek néhány m átmérőjű területen, most már nem minden esetben következetesen a vízpartokon, hanem számos alkalommal attól távolabb helyezkedtek el. Más korszakok lelőhelyein is előkerültek szórványként Árpád-kori cserepek, de ezek leginkább az utóbbi típussal állnak rokonságban. Az újabb szakirodalom ezeket tanyaszerű településeknek nevezi, amelyek nyilván egy-egy kis telepet jelentenek, hiszen amennyiben egybefüggő telepek lennének, úgy több km-es falvak meglétével kellene számolni, amelyet az eddigi településfeltárások nem igazolnak (LASZLOVSZKY 1986, 136–138). Mindamellett földrajzi adottságuk is megszabja kiterjedésüket, egy részük esetleg csak ideiglenesen volt lakott (pl. halásztanya), vagy tovább nem

fejlődött településcsírának tekinthető. A korszak falvaihoz két ismert templomos helyet is kapcsolhatunk.

A terepbejárás tapasztalatai azt mutatják, hogy a korai települések nagy része a 13. század végére elpusztult. A pusztulás minden bizonnyal nem magyarázható csak a tatárjárás okozta pusztítással, hanem valószínűleg az Európa-szerte meginduló pusztásodás folyamatával is kapcsolatban van, amelynek legjelentősebb korszaka a 14–15. század (SZABÓ 1966, 141–142, 185). Az elnéptelenedett, homokos területekre IV. Béla kunokat telepített, akik a kezdetektől fogva háborút folytattak a szegediekkel a legelőterületek használatáért. Ennek során sajátos birtokviszony fejlődött ki: a szegedieknek a kunokkal közös legeltetési és használati joga lett. Később a kunok is letelepedtek, sokan beköltöztek a nagyobb városokba. A 15. században a háborúk és a pestis következtében egyre inkább elnéptelenedett a kunok szállásterülete. 1462-ben Mátyás királya Duna–Tisza közti homokpuszta egy részét Szeged városának adományozta, de a birtokharc tovább folytatódott, egészen a törökök megjelenéséig (REIZNER 1899, 64–65, CSÁNKI 1890, 677). Buda 1526-os kirablása után a török sereg kettévált, egy részük a Duna, másik részük a Tisza mentén haladt Szeged felé. A Duna–Tisza közti területeket ismét kegyetlenül felprédálták. 1453-ban Szeged városa is idegen fennhatóság alá került. A kedvezőtlen adórendszer miatt a kis települések fokozatosan elnéptelenedtek, a birtokviszonyok kaotikussá váltak (REIZNER 1899, 92, 109, 138).

A török uralom után a Duna–Tisza közti homokpuszták javarészt Szeged tulajdonába kerültek (REIZNER 1899, 301). III. Károly megerősítette a város jogait és 1731-ben Kistelek, Röske, Zákány, Kereset, Csorva, Öttömös pusztákkal gyarapította határát (JUHÁSZ 1989, 20).

Szegednek a többi alföldi mezővároshoz hasonlóan nagy, övezetes külterülete volt: szőlők, szántók, kaszálók és legelők. Bizonyos, hogy ezek az övezetek már évtizedekkel korábban elhatárolódtak. Községünk a szeged-alsóvárosi kaszáló övezetben feküdt, illetve egyes területei külső legelők, ún. puszták voltak. Új szállások és tanyák főként a kaszáló részeken alakultak ki, ahol a földeket gyakran felszántották. Az eddigi megfigyelések szerint a 18. században ugyanazokat a határrészeket népesítették be, melyek az Árpád-korban is telephelyek lehettek (JUHÁSZ 1989, 21, 26, 28–29).

4. A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV ELKÉSZÍTÉSE SORÁN FIGYELEMBE VÉTELRE JAVASOLT RÉGÉSZETI SZEMPONTOK

Ruzsa község közigazgatási területéről összesen 108 nyilvántartott régészeti lelőhelyet ismerünk, melyek helye túlnyomó többségében azonosított, illetve jól dokumentált régészeti terepbejárásból származik. A mellékelt térképeken jelölt lelőhelyek kiterjedése azonban csak viszonylagos, ugyanis a módszer sajátosságából adódóan a korabeli település lehetséges kiterjedésének egy részét, a talajművelés során a földfelszín fölé került maradványait jelzi, tehát a lelőhelyek környezetében is várható régészeti maradványok előkerülése.

Az említett lelőhelyek többsége felszíni telepnyom, amely módszeres régészeti terepbejárás során került elő. Ezek a településnyomok mindenütt megtalálhatóak a bejárható, tehát állóvizekkel vagy erdővel nem fedett, nem bekerített, mezőgazdasági művelés alatt álló területeken, illetve markánsan kísérik az egykori élővizek magaspartjait.

A belterületen ilyen terepbejárás értelemszerűen nem végezhető, innen ilyen típusú nyilvántartott régészeti lelőhelyet nem ismerünk. A község északi határában nem történt régészeti terepbejárás, ezért innen sem ismerünk régészeti adatokat. Fontos felhívni a figyelmet arra, mivel a belterületen az adatgyűjtés problematikus és az északi sáv régészetileg ismeretlen, ezért az ide tervezett létesítményeket — a domborzati és vízrajzi helyzet ismeretében — a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal minden valószínűség szerint egyedi elbírálásban fogja résziesíteni, és az engedélyezést további helyszíni bejáráshoz, próbaásatáshoz kötheti.

Mivel a régészeti terepbejárás a régészeti jelenségek közül elsősorban a településnyomok felderítésére alkalmas, csak véletlenszerűen szolgáltat adatokat a régészeti lelőhelyek számszerűen másik legjelentősebb csoportját kitevő, a felderített településekhez tartozó temetők, temetkezések elhelyezkedésére vonatkozóan. Mivel a temetők helyére más területek esetében is a legritkábban utalnak földfelszíni leletek, váratlan előkerülésükre az esetleges földmunkák, mezőgazdasági művelés (pl. erdő-, gyümölcsös telepítés, talajlazítás vagy más, az átlagosnál mélyebb földmunkával járó tevékenység) során számítani kell. Van adatunk templomok maradványairól is (12., 41. és 66. lelőhely).

A településnyomok szóródása alapján azt mondhatjuk, hogy minden az emberi megtelepedésre alkalmas területet régészeti érdekű területnek kell tekinteni, különösen az élővizek, természetes vízfolyások, semlyékek magaspartjait, illetve a közelükben húzódó földhátakat. Ilyen terület a község határában számos akad.

Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a halmokat a kulturális örökségvédelmi törvény mellett a természetvédelem is védettségben részesíti.

A régészeti lelőhelyek és régészeti érdekű területekre vonatkozó legfontosabb törvényi szabályozást a kulturális örökség védelméről szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet tartalmazza.

Amennyiben a fejlesztésekkel nem kerülhető el a régészeti lelőhely bolygatása, a törvény erre az esetre a munkálatokat megelőző régészeti feltárást ír elő, amelynek költségei a mindenkori beruházót terhelik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden földmunkával járó beruházás (pl. építési, közműfektetési tevékenység, bármilyen nyomvonalas létesítmény,

erdősítés, bányanyitás, halastó vagy öntözőcsatorna létesítése stb.) szakhatósági engedélyhez kötött, melyet már a tervezési szakaszban be kell szerezni a Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Járási Hivatal Hatósági Főosztály II. Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályától (6722 Szeged, Rákóczi tér 1.)

A régészeti leletek váratlan, a régészeti feltárás esetén kívüli előkerülésére vonatkozó eljárásról is rendelkezik, melynek értelmében a váratlanul előkerülő leleteket a helyi jegyzőnek vagy a területileg illetékes múzeumnak (*Móra Ferenc Múzeum, 6720 Szeged, Roosevelti tér 1-3, tel.: 62/549 040*) kell bejelenteni, a terület érintetlenségét a régész szakember helyszíni szemléjéig biztosítani (1 napon belül), s a mentőfeltárás elvégzését lehetővé tenni.

5. A RUZSÁN ELŐKERÜLT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK KATALÓGUSA

41003, Ruzsa 1. lh.: Honvédsor dűlő, Jakus-tanya. 1974. december 1-én Jakus András ruzsai lakos (Ruzsa 817.) tanyája közelében homokkitermelés közben koponyára bukkant. A leletbejelentést követően Dr. Trogmayer Ottó helyszíni szemléje után a területen leletmentő ásatás kezdődött, melynek során 1974. december és 1975. február között 27 avar kori sírt tártak fel. Az ásató véleménye szerint a temető délkeleti szélét sikerült megtalálni, míg északkeleti, északnyugati és délnyugati irányban továbbterjedhet a sírmező. Az előkerült leletegyüttesek alapján a temető az ún. közép és késő avar korra datálható. MFM Rég. Ad. 132-76, 292-76, 41-75, 42-75, 1285-89. Fotótár: 34480-34481, 19259-19281, 19282-19331, 19332-19336, 19337-19361.

41003

41015. Ruzsa 2. lh.: Csorva 1009., Szabó-tanya. A község délnyugati részén, az északkelet-délnyugat irányú, Öttömösre vezető műút nyugati oldalán, attól 250-300 méterre, a térképen is feltüntetett Király-tanya, Kis-tanya és Szabó-tanya között, a Temetődombnak nevezett részen van a lelőhely. 1957-ben Szabó I. 1009. számú tanyája mögötti homokhalomban talajforgatás közben edényekre bukkant. Bejelentése nyomán Trogmayer Ottó vezetésével leletmentő ásatás kezdődött, melynek során 1957 és 1958 folyamán összesen 82 hamvasztásos sírt tártak fel. Az ezt megelőző rigolározásnál kb. 40 sírt semmisítettek meg (TROGMAYER 1963, 85–122). Terepbejárás folyamán a fent leírt területen kb. 200x200 méteres területen közepes mennyiségű késő bronzkori, szarmata és avar szórvány töredék került elő.

41015

41021, Ruzsa 3. lh.: Balotai-csatorna. A község nyugati részén, az öttömösi határnál, a Balotai-csatorna és a határdűlő kereszteződésétől kezdődően délkeleti irányban mintegy 100-120 méter hosszan és 80 méter szélességben van a lelőhely, ahol őskori és Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A lelőhely a Balotai-csatorna keleti oldalán nem folytatódott.

41021

41023, Ruzsa 4. lh.: Pálfi-erdő. A régi kisvasút nyomvonalától északra, a Ruzsáról Üllésre vezető műút egy északkelet-délnyugat irányú szakaszától keletre mintegy 900 méterre, a Pálfi-erdő déli szélétől 350-400 méterre egy szabad szemmel is jól látható, ellipszis formájú kiemelkedésen kb. 150x100 méteres körzetben késő bronzkori edénytöredékeket gyűjtöttek.

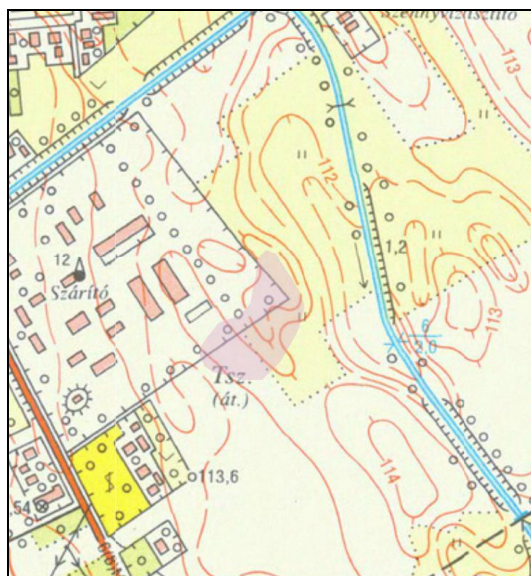
41023

41025, Ruzsa 5. lh: *Pálfi erdő, Bóka-tanya.* A Ruzsától Szegedre vezető műút egy északkelet-délnyugat irányú szakaszától nyugatra 500 méterre, a község keleti részén elterülő Pálfi-erdő délkeleti szélétől 350-400 méterre, a térképen is feltüntetett Bóka-tanyához tartozó földön, egy lapos, kb. 50 méter átmérőjű földhátan néhány őskori vagy jellegtelen népvándorlás kori töredéket találtak.

41025

41058, Ruzsa 6. lh.: *Széksóstói-főcsatorna.* A község belterületéhez közel, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú szakaszától nyugatra 100 méterre, a Szegedről a központba vezető műút keleti oldalán álló Katona-tanyától északkeletre mintegy 100 méterre a van lelőhely. Az előkerült kerámatöredékek a térszínből alig kiemelkedő dombon sűrűsödtek. A vizsgált felszín mintegy 100x150 méter. A leletanyag kizárólag szarmata kori.

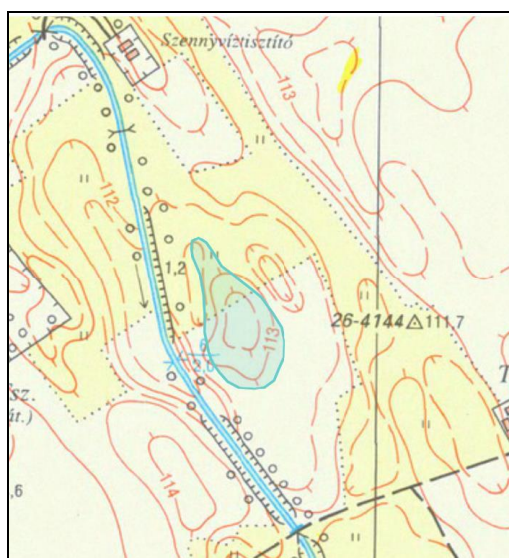
41058

41059, Ruzsa 7. lh.: Szegedi műút. A Szegedről Ruzsára vezető műút északi oldalán, a 6. lelőhelytől délkeletre kb. 1 kilométerre, a térképen is jelölt Papp-tanya földjén, gazdasági épületei között és a ház körül az előző lelőhely szarmata anyagához nagyon hasonló összetételű leletekre bukkantak. A lelőhely minden bizonnyal az épületek alatt is folytatódik. A leletek a műúttól kicsit beljebb fekvő, környezetéből jól láthatóan kiemelkedő északnyugat-délkelet irányú földhát közelében sűrűsödnek. Maga a domb gazzal, cserjékkel borított, vizsgálhatatlan volt.

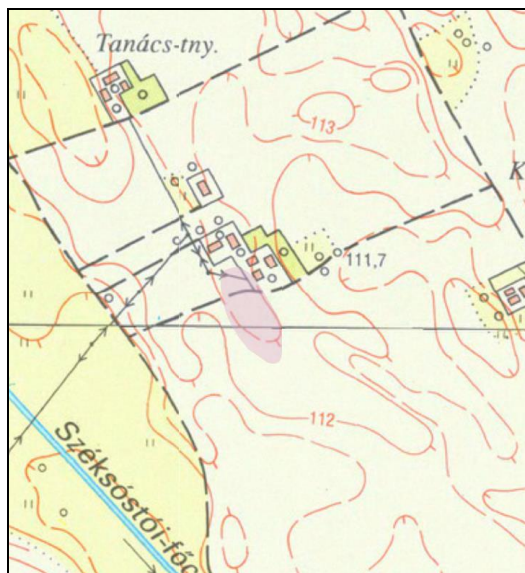
41059

41060, Ruzsa 8. lh.: Széksóstói-főcsatorna II. A község belterületéhez közel, a déli határrészben, a Széksósi-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú szakaszának keleti partján, a Szegedről Ruzsára vezető műúttól kb. 500 méterre, a csatornát áthidaló Papp-tanyához vezető dűlőúttól északra 150-200 méterre van a lelőhely. A hajdani lapos érmederbe vájt csatornát kelet felől egy alacsony part kíséri, melyen kb. 250x100 méteres körzetben késő bronzkori edénytöredékeket találtak.

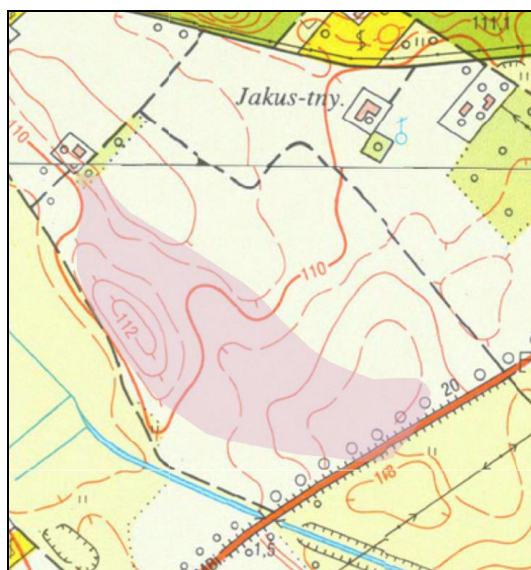
41060

41061, Ruzsa 9. lh.: Tandori-tanya. A község déli határában, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú árkától keletre kb. 300 méterre, egy semlyékes rész északkeleti, enyhén emelkedő alacsony partján, a térképen is jelölt Tandori-tanya déli oldalán szórványos, őskorinak tűnő edénytöredékeket gyűjtöttek. A lelőhely kb. 80x100 méteres.

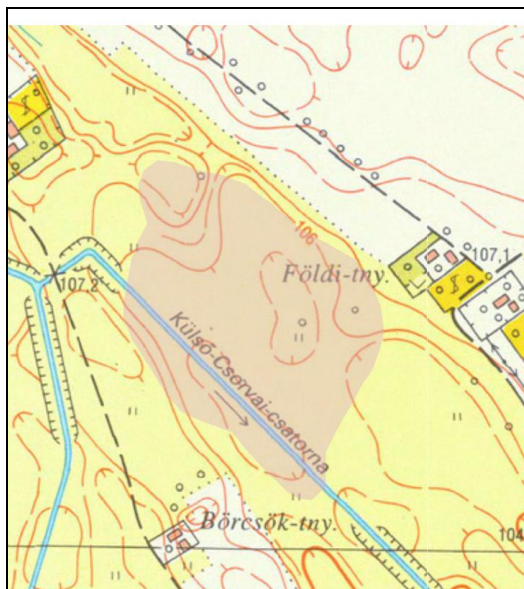
41061

41062, Ruzsa 10. lh.: Jakus-hegy. A község délkeleti részén van a Jakus-hegy, Szegedről Ruzsára vezető északkelet-délnyugat irányú műúttól északra 300 méterre, a Vágó erdőtől délnyugatra kb. 400 méterre, a térképen is jelölt Jakus-tanyától délnyugatra 400 méterre, a Szabó-tanyához tartozó földön, attól délkeletre mintegy 150-200 méterre. Délnyugati oldalán vízjárta, lapos semlyék vannak. 115 méteres magasságával jól kiemelkedik a környező sík térfelszínből. Hozzá kapcsolódóan egy alacsony, széles, lapos hát húzódik északnyugat-délkelet irányban. A Jakus-hegyen és környékén kb. 450-500x120-150 méteres területen, a Szabó-tanyától délre a szegedi műútig szarmata és Árpád-kori kerámiaanyag került elő. A műút másik oldalán és a tanyától északra nem kerültek elő edénytöredékek.

41062

41063, Ruzsa 11. lh.: Földi-tanya. A község délkeleti részén, a Szegedről Ruzsára vezető északkelet-délnyugat irányú műúttól délre 550-600 méterre, a volt tsz-épülettől kb. 500 méterre délkeletre, a Földi-tanyától nyugatra kb. 50 méterre egy lapos, vízjárta területből szigetszerűen kiemelkedő, nagyjából északnyugat-délkelet irányú három dombháton és a köztük lévő alacsonyabb térszintű területen található a lelőhely. Nagyjából 350-400 méter átmérőjű foltban kerültek elő késő bronzkori és szarmata kori leletek.

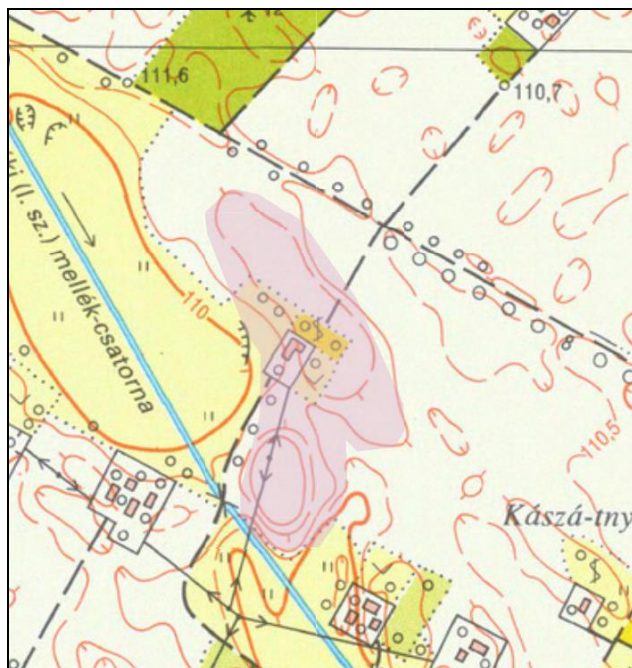

41063

41065, Ruzsa 12. lh.: Kereset-pusztá. Szeged és környéke egyik legrégebbi térképén, a Kaltschmidt Ábrahám által készített 1747-es felmérésén Kereset templomromos helyként, „locus ecclesiae”-ként van feltüntetve. Reizner János feljegyzései szerint a falak már a 19. század végén sem álltak, de a feltételezett templom helyén a dűlőt „Templomhegynek” hívják (REIZNER 1891, 166). A Tanács András és Czékus Károly bérföldjén álló kis halomból az 1870-es években würzburgi, 1554-es tallér került elő, amelyet a MNM-ba vittek. Ugyaninnen a 1870-es évek közepén szántás alkalmával az eke egy ép bronzharangot is felszínre hozott, ami a Szegedi Városi Múzeumba került (ltsz.: 1890/3) (REIZNER 1891, 167).

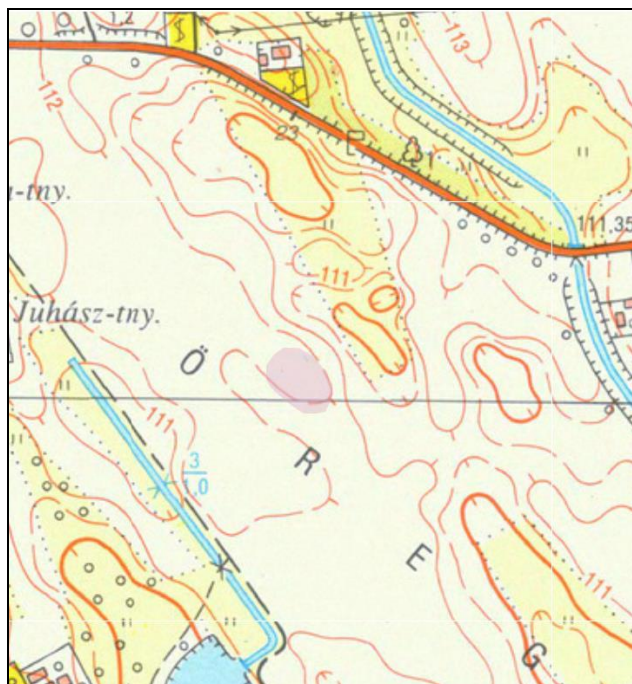
A Ruki-erdőtől északkeletre kb. 1 kilométerre, a Kereset-pusztán van a lelőhely, a régen Templomhegynek nevezett dűlőben. A hajdani érmederbe vájt északnyugat-délkelet irányú Domaszéki I. sz. mellékcsatornát északkelet felől egy magasabb hát kíséri, mely félkörívben az üllési határ felé északi irányban is folytatódik. E partos rész legmagasabb szakasza a Ruzsa-Üllés határdűlőtől mintegy 300 méterre, a térképen is jelölt Kasza-tanya földjén emelkedik. A Domaszéki I. sz. mellékcsatorna mentén húzódó északnyugat-délkelet irányú, erősen lepusztult halmocskán és környékén, mintegy 350x100 méteres területen nagyobb részt kézzel formált és korongolt szarmata kori töredéket, kisebb rész késő Árpád-kori és kora középkori edénydarabokat gyűjtöttek. A hát központi részén a szántás következtében rengeteg emberi és állatcsont, téglá- és kőtörmelék, valamint vastöredék került felszínre. A kerámiatöredékek a hát északi irányú nyúlványán is folytatódnak kb. 300 méter hosszúságban az itt álló Bernát-tanya udvarán és valószínűleg alatta is. E területen elsősorban késő Árpád-kori és kora középkori töredékeket találtak. A lelőhely keleti szélét a vegetáció miatt nem lehetett meghatározni. Irodalom: VASS 1870, 238; REIZNER 1891, 166–167; REIZNER 1892, 235; TÖMÖRKÉNY

1913, 247; BANNER 1936, 248; KŐSZEGHY 1937, 20; SZÉLL 1940, 161, 168; ÉRI 1956, 150; BRESTYÁNSZKY 1970, 176; PATAY 1978A, 240; PATAY 1978b, 6.

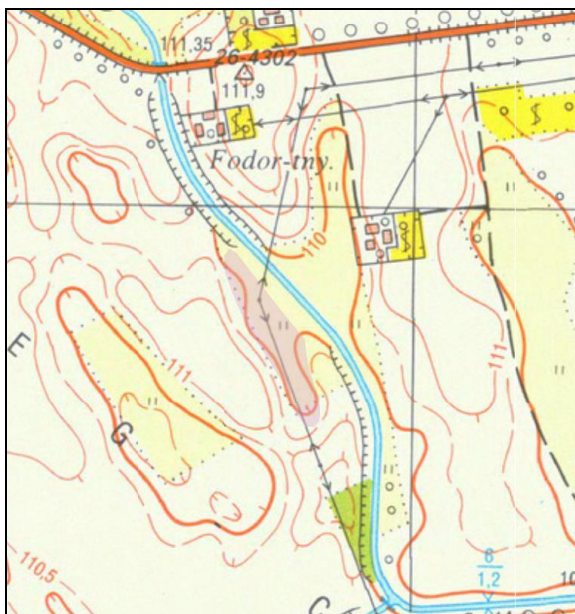
41065

41097, Ruzsa 13. lh.: Öregcsorva. A határ déli részén, a Szegedről Ruzsára vezető műút északnyugat-délkelet irányú szakasztartól délre kb. 250 méterre, a térképen is feltüntetett mesterséges tótól északkeletre mintegy 300 méterre van a lelőhely. A lapos, vízjárta környezetéből jól kiemelkedő, hosszú, keskeny, északnyugat-délkelet irányú földhát délkeleti részén, kb. 50-80 átmérőjű foltban szórványos Árpád-kori töredékekre bukkantak.

41097

41098, Ruzsa 14. lh.: Öregcsorva. A határ déli részén, a Széksóstói-főcsatorna közel észak-dél irányú árkától nyugatra, a 13. lelőhelytől délkeletre mintegy 500 méterre, egy északnyugat-délkelet irányú, környezetéből alig kiemelkedő földháton található a lelőhely. Lehet, hogy folytatódik a csatorna keleti oldalán is, de ez a rész terepbejárás idején nem volt vizsgálható. Az említett területen kb. 200x80 méteres területen közepes mennyiségű, szarmata kori és késő Árpád-kori edénytöredék került elő.

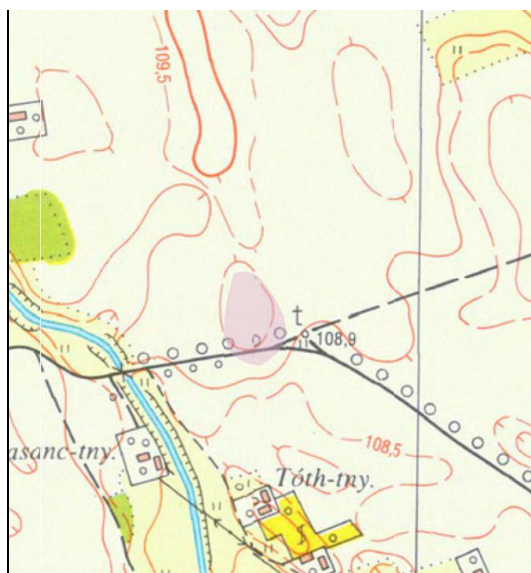
41098

41099, Ruzsa 15. lh.: Öregcsorva. Ugyanebben a határrészben a 14. lelőhelytől délkeletre kb. 500 méterre, a Széksóstói-főcsatornától nyugatra 100 méterre, egy hosszan elnyúló, széles, lapos, északnyugat-délkelet irányú hát legdélebbi csücskében, kb. 100-123 méter átmérőjű területen, viszonylag nagy leletsűrűségben őskori, bronzkori, szarmata és Árpád-kori kerámiatöredékekre bukkantak.

41099

41100, Ruzsa 16. lh.: Öregcsorva. A határ déli részén, a Szegedről Ruzsára vezető műút északkelet-délnyugat irányú szakaszától délre kb. 1 kilométerre, a Széksóstói-főcsatorna előbb említett szakaszától keletre 100-120 méterre, a 15. lelőhelytől délkeletre 500 méterre, a térképen is feltüntetett Katona-tanya földjén van a lelőhely. A környezetéből erőteljesen kiemelkedő, megközelítőleg 80-100 méter átmérőjű dombon szórványosan Árpád-kori töredékek kerültek elő.

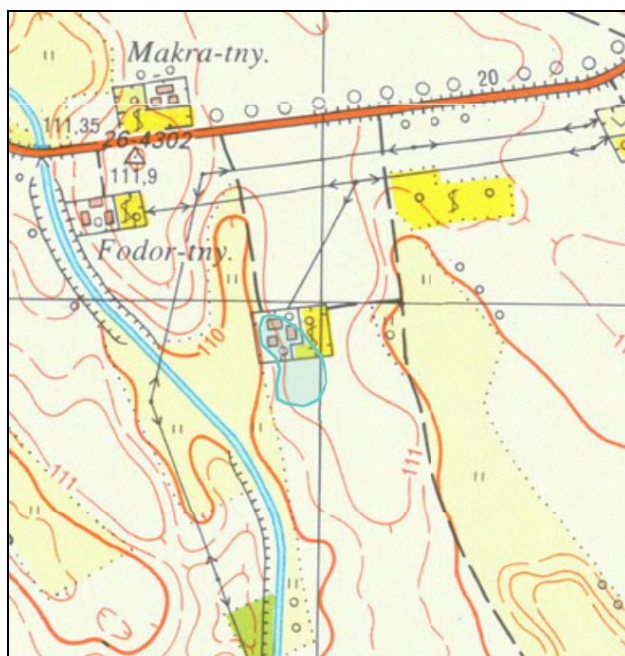
41100

41103, Ruzsa 17. lh.: Öregcsorva V. A községtől délre, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú szakaszától keletre mintegy 800 méterre, a Szegedről Ruzsára vezető műút északkelet-délnyugat irányú szakaszának közvetlenül a déli oldalán található a lelőhely. A sík térszínből alig kiemelkedő, északnyugat-délkelet irányú keskeny földhátan kb. 200x100 méteres területen, rendkívül alacsony leletsűrűségben, területileg nem elkülöníthetően szarmata és Árpád-kori edénytöredékek voltak a felszínen.

41103

41107, Ruzsa 18. lh.: Öregcsorva, Savanya-tanya. Ugyanebben a határrészben a fent említett műúttól 250-300 méterre, a 17. lelőhelytől délnyugatra 700 méterre, a Széksóstói-főcsatorna árkától keletre mintegy 80-100 méterre egy északnyugat-délkelet irányban húzódó vízjárta, lapos rész enyhén emelkedő keleti partján, az itt álló Savanya-tanya épületei körül kb. 80 méter átmérőjű területen Árpád-kori edénytöredékeket gyűjtöttek.

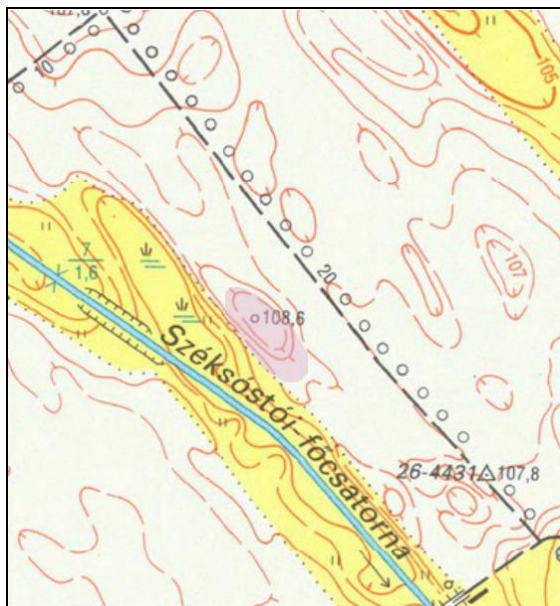
41107

41109, Ruzsa 19. lh.: Csorvai-erdő. A község belterületétől délre, a Csorva-erdőtől 250 méterre, a Szegedről Ruzsára vezető műút derékszögű kanyarjától mintegy 500 méterre északnyugatra, egy szintvonalakkal alig tagolt, rendkívül homokos területen, egy enyhe, kb. 80 méter átmérőjű kis magaslaton őskori és szarmata edénytöredékeket találtak.

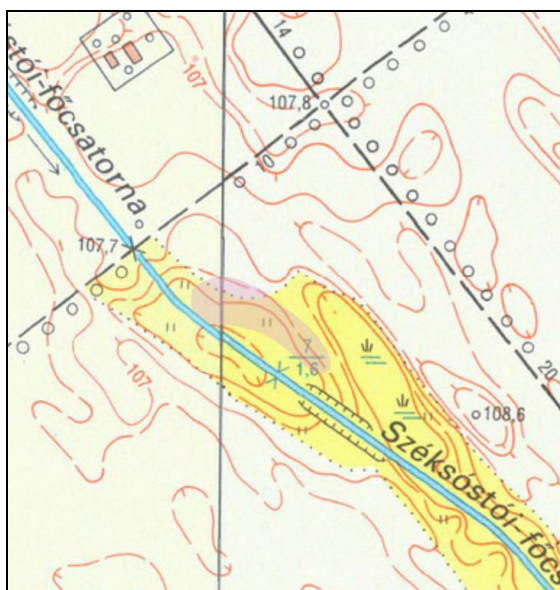
41109

41110, Ruzsa 20. lh.: Öregcsorva VI. A község határának legdélebbi részén, a Ruzsa–Ásotthalom–Mórahalom hármes határtól északkeletre 350 méterre, a Széksóstói-főcsatorna árkától keletre mintegy 100 méterre található a lelőhely. Egy északkelet-délnyugat irányú magas parton kb. 100x50 méteres térségben Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek. E területen 1978-ban a Széksóstói-főcsatorna bővítésekor régészeti terepbejárás történt, mely során az akkor még álló Pálincás-tanyától északkeletre húzódó dombháton Árpád-kori bográcsperem-töredékek kerültek elő. MFM RégAd 454–78.

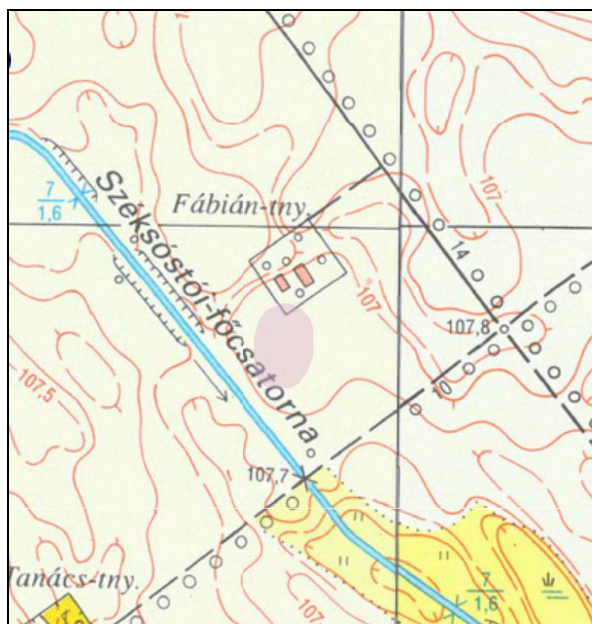
41110

41111, Ruzsa 21. lh.: Öregcsorva VII. Ugyanebben a határrészben, a 20. lelőhelytől északnyugatra 150 méterre, a Széksóstói-főcsatorna keleti oldalán húzódó semlyék szélén, egy északnyugat-délkelet irányú, enyhén emelkedő partos részen kb. 180-200 méter hosszan, főleg a laposabb területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak.

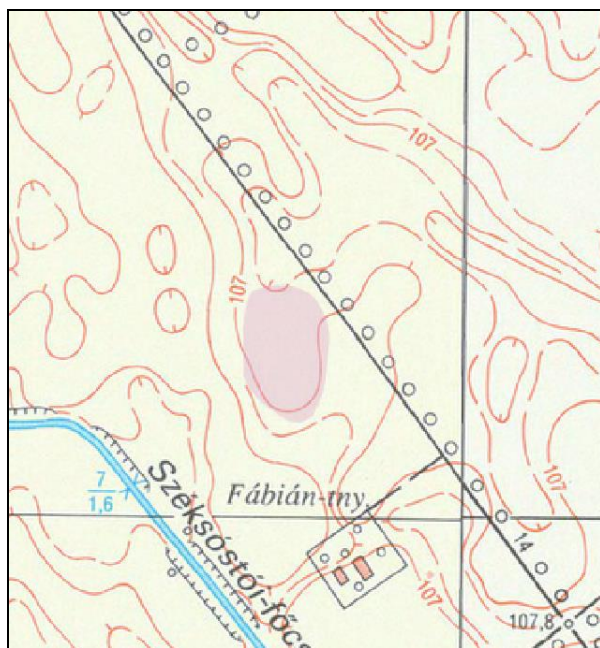
41111

41113, Ruzsa 22. lh.: Öregcsorva VIII. A határnak ugyanebben a déli részében, a 21. lelőhelytől kb. 200 méterre északnyugatra, a Széksóstói-főcsatorna keleti oldalán a Fábián-tanyától délnyugatra levő, alacsony homokháton kb. 80-100 méteres területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak. A lelőhely északkeleti széle benyúlik a tanya épületei alá is, de attól északra már nem folytatódik.

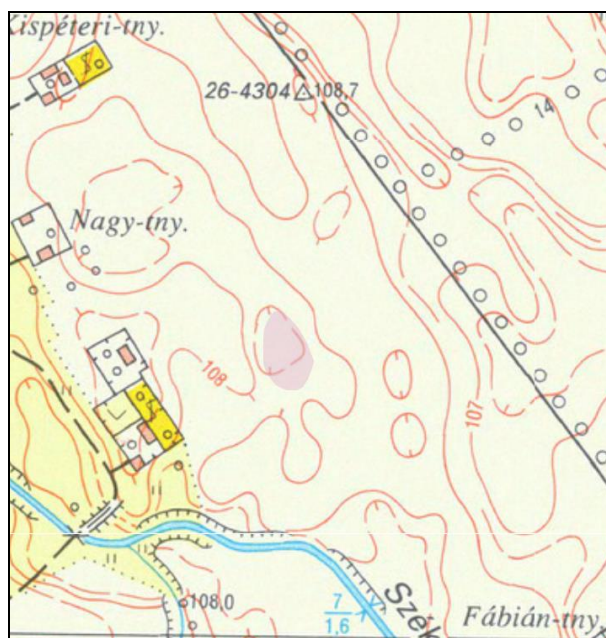
41113

41115, Ruzsa 23. lh.: Öregcsorva, Huszta-tanya. A határ déli részén, a Széksóstói-főcsatorna keleti oldalán, a fent említett Fábián-tanyától mintegy 250 méterre, a Huszta-tanyától délkeletre 80 méterre egy teljesen sík, de viszonylag magasabb fekvésű területen kb. 150x80 méteres körzetben Árpád-kori kerámiadarabok kerültek elő.

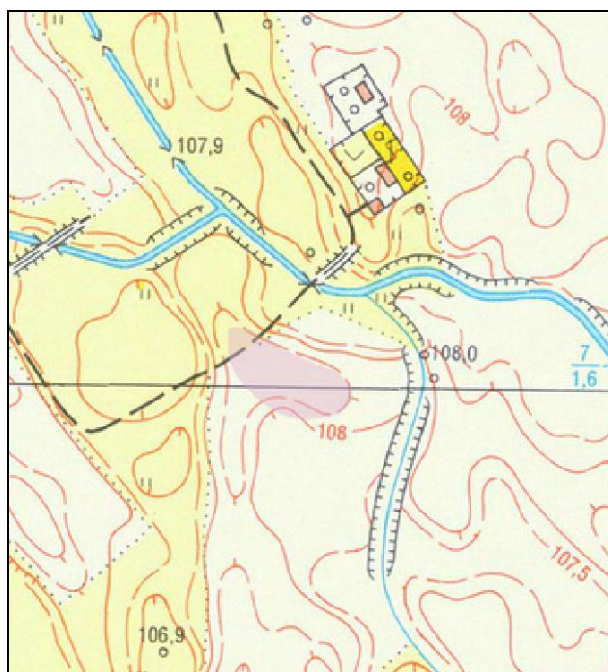
41115

41116, Ruzsa 24. lh.: Nagy-tanya. A község délkeleti határrészében, a Széksóstói-főcsatorna egy északnyugat-délkelet irányú szakaszától keletre kb. 300 méterre, a Nagy-tanyától mintegy 150 méterre álló homokbuckán kis körzetben, megközelítőleg 50 méter átmérőjű területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak.

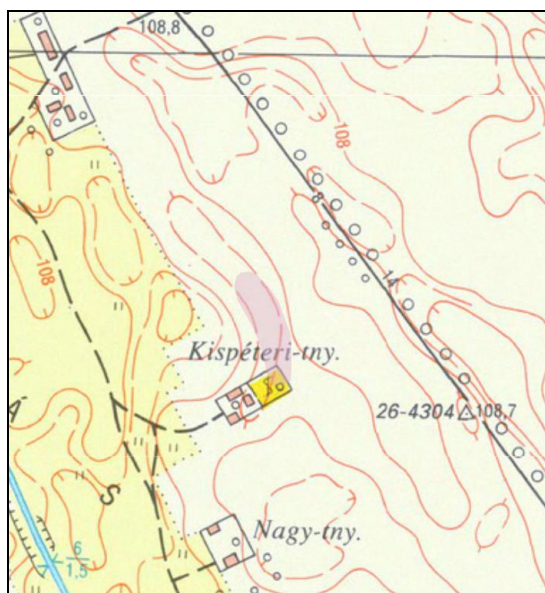
41116

41117, Ruzsa 25. lh.: Széksóstói-főcsatorna III. A község belterületétől délre, a Ruzsa-Ásotthalom határdűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától keletre 550 méterre, a Széksóstói-főcsatorna nyugati oldalán, attól kb. 125 méterre egy ovális, minden oldalon semlyékes résszel övezett lapos földhátan Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttek.

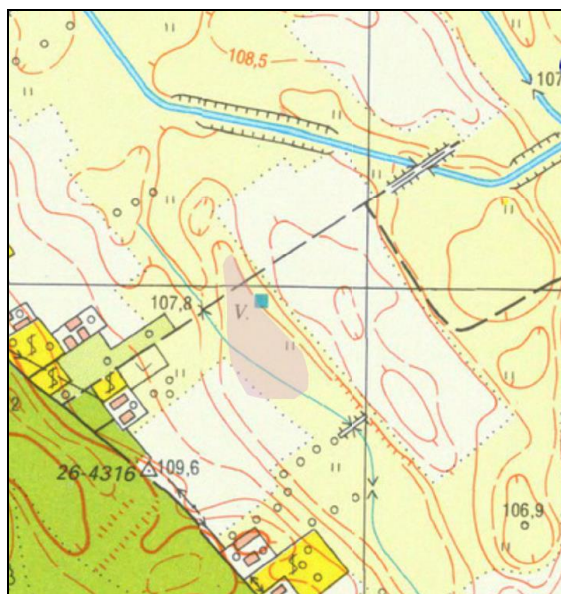
41117

41138, Ruzsa 26. lh.: Népszabadság Tsz. A határ délkeleti részén, a Széksóstói-főcsatorna keleti oldalán, attól mintegy 300 méterre, a Népszabadság Tsz épületeitől délkeletre 200-250 méterre van a lelőhely. A leletek a csatorna északnyugat-délkelet irányú árkát kísérő semlyékes terület keleti, enyhén emelkedő partján koncentrálnak. A Népszabadság Tsz épülete és a tőle délre álló Kispéteri-tanya közt kb. 80-100 méter hosszúságban Árpád-kori edénytöredékeket találtak.

41138

41139, Ruzsa 27. lh.: Öregcsorva IX. A község belterületétől délkeletre, a Ruzsa–Ásotthalom határdűlőtől 180-200 méterre északkeletre, a Széksóstói-főcsatorna nyugati mellékágától 150 méterre délnyugatra, a 25. lelőhelynél leírt északnyugat-délkelet irányú, szigetszerűen kiemelkedő háttól nyugatra 400 méterre, azzal párhuzamos irányban húzódó partos területen őskori és szarmata kerámiatöredékekre bukkantak.

41139

41141, Ruzsa 28. lh.: Honvéd-erdő. A határ nyugati részén, a Ruzsáról Öttömösre vezető műúttól északra 800 méterre, a Honvéd-erdő nyugati szélétől 250 méterre, egy nagyjából északkelet-délnyugat irányú, kissé félkörívben elnyúló, keskeny háton van a lelőhely. Mintegy 250x80-100 méteres területen, az itt húzódó Honvéd sori csatorna mindkét partján gyűjtöttek avar kori edénytöredékeket.

41141

41142, Ruzsa 29. lh.: Öttömösi határrész I. A község belterületétől nyugatra, a Ruzsáról Öttömösre vezető műúttól északra kb. 1 kilométerre, az öttömösi határdűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától északkeletre, a Honvéd iskola épületétől 250 méterre északnyugatra található a lelőhely. Egy a környezetéből alig kiemelkedő, alacsony, 80x100 méteres homokháton Árpád-kori edénydarabokat találtak.

41142

41143, Ruzsa 30. lh.: Honvéd sor, Gábor-tanya. A község belterületétől északnyugatra, a Ruzsáról Öttömösre vezető műút északi oldalán, attól mintegy 1500 méterre, az öttömösi határdűlőtől 800 méterre keletre, egy lapos egyes részein időszakosan vízjárta területen, rendkívül nagy kiterjedésű, kb. 600 méter hosszúságban késő bronzkori, késő szarmata, Árpád-, és középkori leletekre bukkantak, illetve ásatás során avar kori teleprészletre.

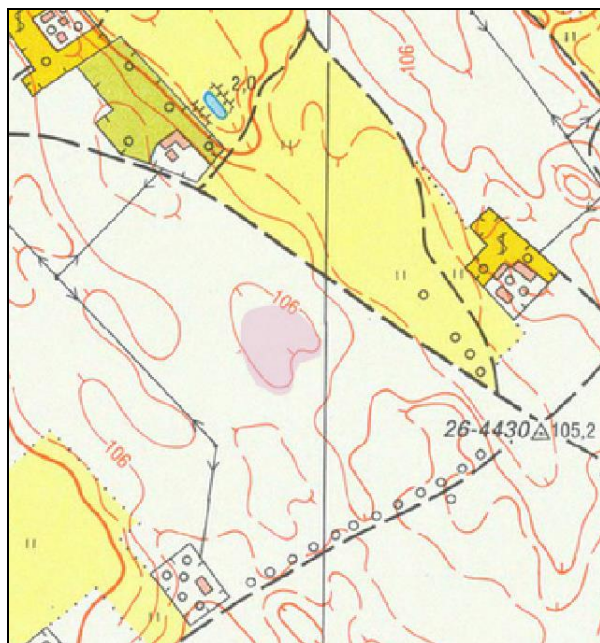
41143

41144, Ruzsa 31. lh.: Öttömösi határrész II. A határnak ugyanebben a részében, a 30. lelőhelytől északnyugatra mintegy 600 méterre, az öttömösi határdűlőtől 150 méterre egy nagyjából északnyugat-délkelet irányú, széles, lapos hát északkeleti részén, viszonylag kis területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak.

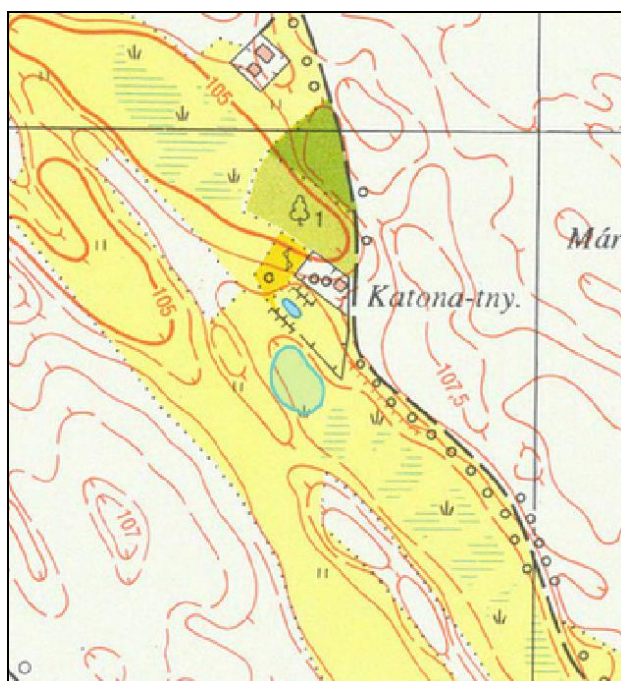
41144

41146, Ruzsa 32. lh.: Öregcsorva, Volford-tanya. A határ déli részén, az Öregcsorva járásban, a mórakalmi határdülő északkelet-délnyugat irányú szakaszától északnyugatra 700-750 méterre, a Volford-tanyától délre mintegy 150 méterre, a tanyához tartozó földön, egy lapos, hosszú, északnyugat-délkelet irányú homokhát legdélebbi részén Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

41146

41148, Ruzsa 33. lh.: Öregcsorva, Bognár-tanya. A község határának legdélebbi részén, a mórakalmi határdülről 500 méterre északra, a Széksóstói-főcsatornától 550 méterre keletre, a Bognár-tanya épületeitől 250 méterre északnyugatra, egy vízjárta részből kiemelkedő, keskeny, északnyugat-délkelet irányú magaspont északi részén Árpád-kori kerámiatöredékeket találtak.

41148

41149, Ruzsa 34. lh.: Pálfi erdő II. A határ keleti részén, az Üllésre vezető műút északkelet-délnyugat irányú szakaszától délkeletre 1250 méterre, a Pálfi-erdő keleti szélétől 600 méterre, az itt álló északnyugat-délkelet irányú tanyasor erdő felőli oldalán van a lelőhely. Egy keskeny, alacsony, kis homokdombon kb. 80 méter átmérőjű területen, kevés Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttek.

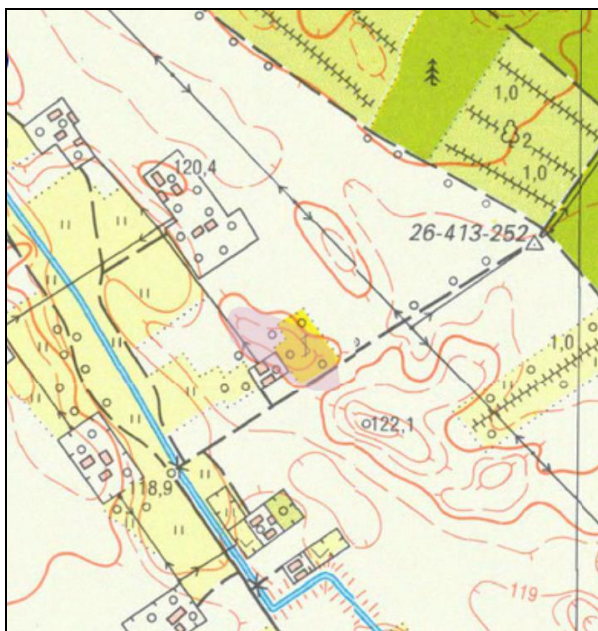
41149

41150, Ruzsa 35. lh.: Gerencséri-erdő. A község belterületétől keletre, a Gerencséri-erdő déli szélétől 500 méterre délnyugatra, a 34. lelőhelytől kb. 900 méterre délkeletre egy hosszúkas, északnyugat-délkelet irányú homokhát északkeleti részén és a vele határos sík területen kb. 80-100 méter átmérőjű foltban Árpád-kori edénytöredékekre bukkantak. A lelőhely nyugati szélét a terepviszonyok miatt (bekerített faültetvény) nem lehetett meghatározni.

41150

41152, Ruzsa 36. lh.: Honvéd sor, Póka-tanya. A község északnyugati határában, a Honvéd sori dűlő négyes határ felőli oldalán található a lelőhely. A négyes határtól kb. 1250 méterre délkeletre, a Honvéd-erdő nyugati szélétől alig 250 méterre nyugatra, egy a Póka-tanya keleti oldalán húzódó ovális kiemelkedésre támaszkodik a lelőhely. Itt mintegy 100x80 méteres területen Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

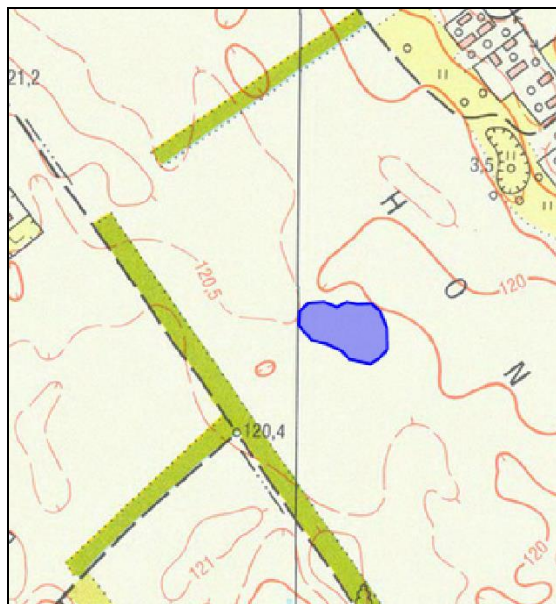
41152

41155, Ruzsa 37. lh.: Honvéd sor, Öttömösi határ. A község belterületétől északnyugatra, a Honvéd sori dűlő négyes határ felőli szakaszán, a négyes határtól délkeletre 1000 méterre, az öttömösi határdűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától kb. 400 méterre, az itt álló tanyasor mögött emelkedő, alacsony homokhát déli részén őskori és Árpád-kori töredékeket gyűjtöttek.

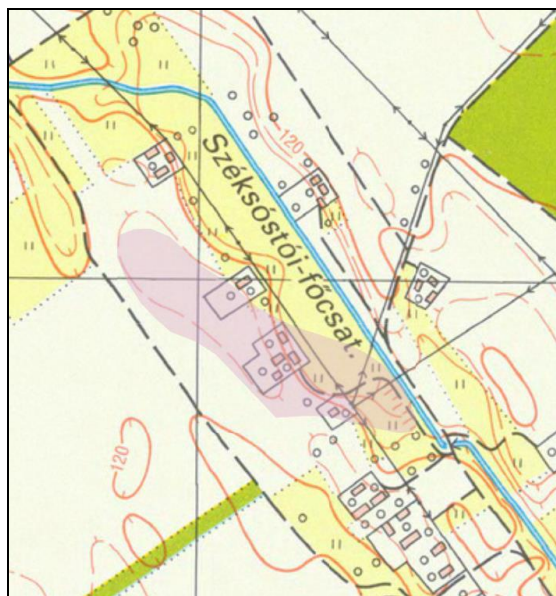
41155

41158, Ruzsa 38. lh.: Honvéd sor, Öttömösi határrész II. A határ ugyanezen részében a 37 lelőhelynél említett északnyugat-délkelet irányú homokháttól nyugatra kb. 150-180 méterre húzódó két kis homokhalmon Árpád-kori kerámiatöredékekre bukkantak. A 37. és 38. lelőhelyek közt leletmentes sáv volt, és a 38. lelőhelyen csak egy korszak anyaga került felszínre. A térképen nem jelölt, egymás folytatásában álló északnyugat-délkelet irányú homokbuckákat a szél csaknem teljesen szétfújta, a leletek mindkét részről folyamatosan kerültek elő kb. 120x80 méteres körzetben.

41158

41161, Ruzsa 39. lh.: Honvéd sor, Négyes határ. A község legnyugatibb részén, a Honvéd sori dülő négyes határ felőli oldalán, a négyes határtól kb. 520-550 méterre délkeletre, a Honvéd-erdő nyugati szélétől kb. 250 méterre található a lelőhely. Az itt álló tanyák között egy szabad szemmel is jól látható, vízállásos helyektől körülvelt északnyugat-délkelet irányú magasparton késő bronzkori, szarmata és Árpád-kori edénytöredékeket találtak. A lelőhely nagy kiterjedésű, mintegy 400x100 méteres.

41161

41165, Ruzsa 40. lh.: Honvéd sor, Négyeshatár II. A 39. lelőhelynél leírt területen, az említett északnyugat-délkelet irányú magas partrésztől nyugatra mintegy 250-300 méterre, egy északkelet-délnyugat irányú földhát húzódik, melynek déli széle hosszan elnyúlva, fokozatosan laposodik el. E helyen mintegy 350x100 méteres területen a 39. lelőhely anyagához nagyon hasonló leletekre bukkantak. A két lelőhely elválasztását a 250-300 méteres leletmentes sávon kívül az is indokolta, hogy a köztes terület laposabb, illetve a terepbejárás idején jórészt vizsgálhatatlan volt. Így tulajdonképpen a két lelőhely egymáshoz való viszonya nem pontosan tisztázott. Az előkerült leletanyag kis része a késő bronzkori, és szarmata, nagyobb mennyiségben az Árpád-korra datálható.

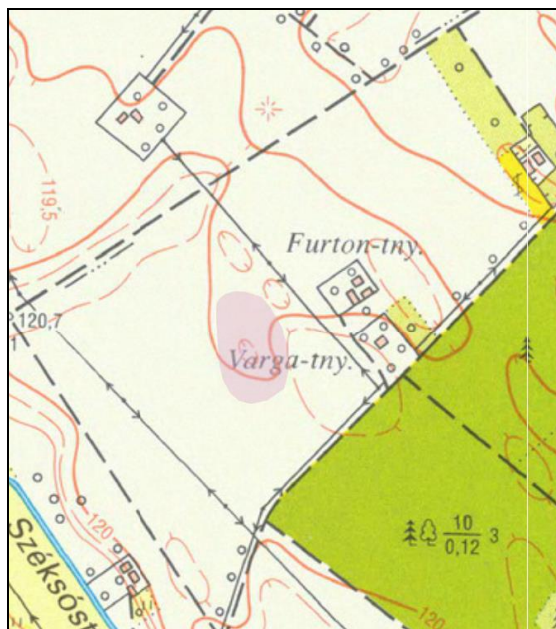
41165

41168, Ruzsa 41. lh.: Négyeshatár. A lelőhely az ún. „kőhalom”, mely pontosan a négyes határon (a Ruzsa, Öttömös, Bács-Kiskun megye és Pusztamérges határainak kereszteződése) áll. Ez a középkori „pusztatemplom” a környezetéből jól kiemelkedő objektum, melynek csak a délkeleti, ellaposodó nyúlványa tartozik a község területéhez. Ez a „kőhalomhoz” csatlakozó északnyugat-délkelet irányú hát szemmel láthatóan kimagaslik a parlagon hagyott, vízjárásos környékbeli területekből. A lelőhely kiterjedése mintegy 100x100 méter. Késő bronzkori és késő Árpád-kori kerámiaanyagot gyűjtöttek. A leletek mindegyik határ irányában töretlenül folytatódnak, így a lelőhely átnyúlik a szomszédos községek területére is.

41168

41174, Ruzsa 42. lh.: Pusztamérgesi határrész, Furton-tanya. A határ északnyugati részén a pusztamérgesi határdűlő egy északkelet-délnyugat irányú szakaszától délkeletre kb. 100 méterre, a négyes határtól 900 méterre délkeletre, a Furton-tanya épületeitől nyugatra húzódó ovális homokdombon egy szőlős tábla közepén 13-14. századra keltezhető töredékekre bukkantak.

41174

41176, Ruzsa 43. lh.: Mérgesi-erdő I. A határ északnyugati részén, a Pusztamérgesre vezető műút északkeleti oldalán, attól mintegy 200 méterre, a Mérgesi erdő északnyugat-délkelet irányú szélétől 300 méterre délnyugatra, a térképen is jelölt Németh-tanyától 350 méterre délkeleti irányban van a lelőhely. Egy erősen homokos, buckás területen kb. 80 méteres átmérőjű foltban Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

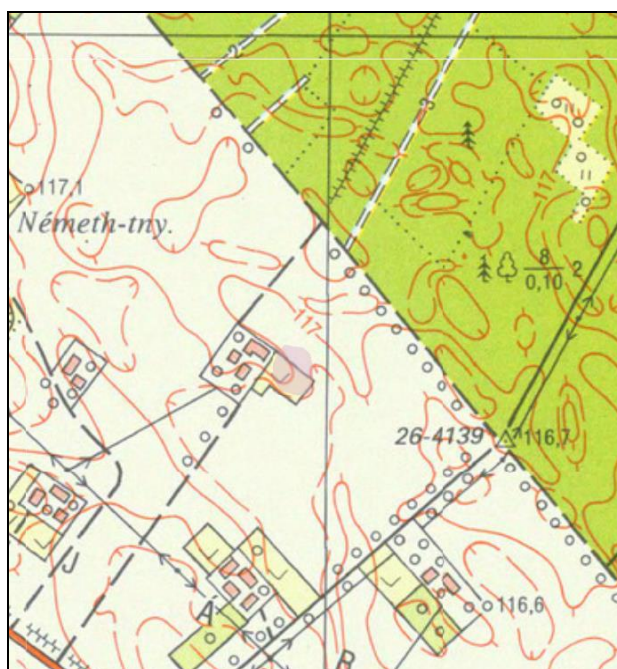
41176

41177, Ruzsa 44. lh.: Mérgesi-erdő II. Az előbb leírt homokos, buckás területen, a 43. lelőhelytől északkeleti irányban 150-180 méterre kb. 50 méteres foltban Árpád-kori leleteket találtak.

41177

41179, Ruzsa 45. lh.: Mérgesi-erdő III. A 44. lelőhelytől 120 méterre északnyugatra, a 43. lelőhelytől 200 méterre északkeletre, az itt álló, névvel nem jelzett 874. számú tanya udvarán, az előbbi két lelőhely Árpád-kori anyagához hasonló összetételű kerámiatöredékeket gyűjtöttek. A lelőhelyek közt leletmentes sáv húzódott.

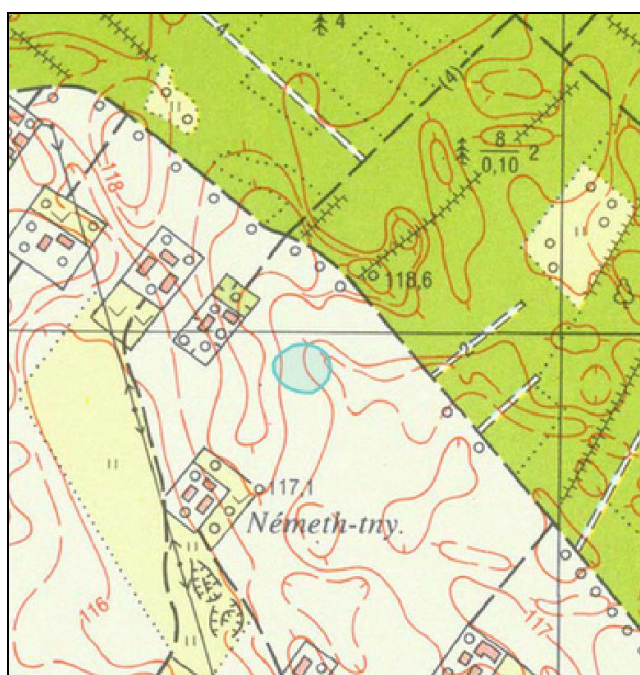
41179

41182, Ruzsa 46. lelőhely: Mérgesi-erdő IV. Az előbbi lelőhelyeken leírt, homokos, buckás területen, a 874. számú tanya északnyugati oldalán, attól 80-100 méterre Árpád-kori kerámiát találtak.

41182

41184, Ruzsa 47. lh.: Mérgesi erdő, Németh-tanya. A község belterületétől északnyugatra, a Ruzsáról Pusztamérgesre vezető műút északkeleti oldalán, a Mérgesi erdőtől délnyugatra 110-120 méterre, a térképen is jelölt Németh-tanyától 120 méterre északkeletre, a fent leírt homokos, buckás terület folytatásán Árpád-kori telepnyomot fedeztek fel.

41184

41185, Ruzsa 48. lh.: Kis járás. A határ északnyugati részén, a Ruzsáról Pusztamérgeresre vezető műút nyugati oldalán, attól mintegy 220 méterre, a térképen is jelölt Vetró-tanyától délkeletre 100 méterre egy lapos, vízjárta rész keleti szélét kísérő északnyugat-délkelet irányú kettős, párhuzamos földhátan és a köztük lévő lapos mélyedésben van a lelőhely. Kb. 150x100 méteres területen késő rézkori és szarmata kori kerámiatöredékeket találtak.

41185

41200, Ruzsa 49. lh.: Kis járás, Sólya-tanya. A község északnyugati határrészeiben, a Ruzsáról Pusztamérgeresre vezető műút délnyugati oldalán, attól mindegy 350 méterre, az itt húzódó, névvel nem jelölt északnyugat-délkelet irányú csatorna partját kísérő semlyékes terület enyhén emelkedő, széles, lapos hátrészen kis mennyiségben őskori és népvándorlás kori kerámiatöredékek kerültek elő. A lelőhely kb. 150x100 méter kiterjedésű, a csatorna kanyarodó szakaszánál a Sólya-tanya gazdasági épületei alatt is nyomon követhető.

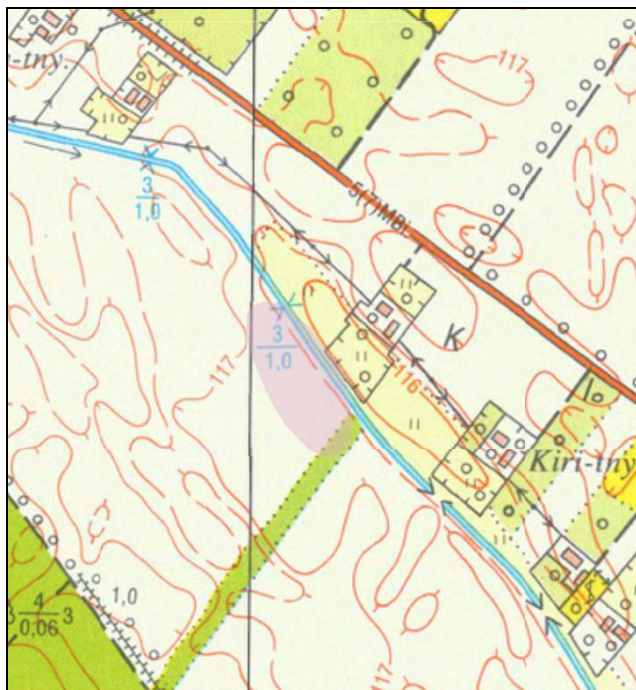
41200

41203, Ruzsa 50. lh.: *Napsugár tsz istálló*. A község északnyugati részén, a fent említett műúttól délnyugatra 150 méterre, a Napsugár tsz istállójától északkeletre 200 méterre egy északnyugat-délkelet irányú alacsony homokbuckán mintegy 80 méter átmérőjű foltban Árpád-kori kerámiatöredékek kerültek felszínre.

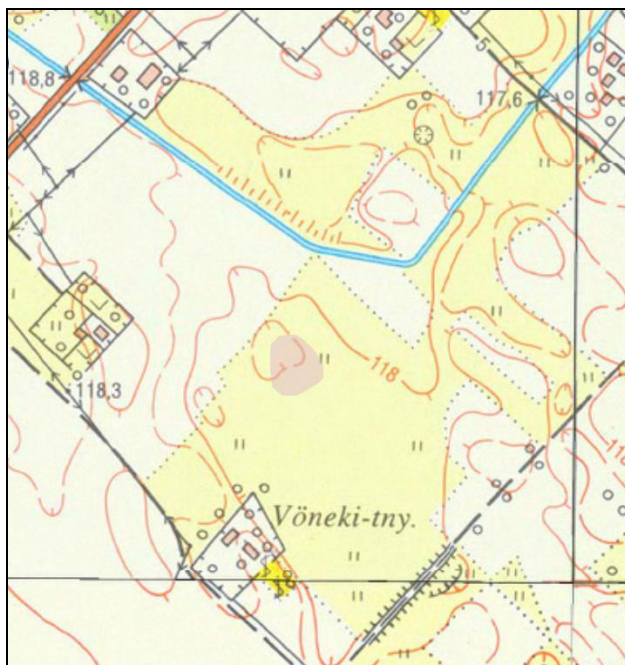
41203

41204, Ruzsa 51. lh.: *Kis járás, Újvári-tanya*. A község északnyugati részén, a Ruzsáról Pusztamérgerse vezető műút délnyugati oldalán, attól mintegy 220 méterre, az itt húzódó — a térképen névvel nem jelölt — csatorna nyugati partját kísérő északnyugat-délkelet irányú partos területen, annak elsősorban északi végén őskori és szarmata kori edénytöredékeket gyűjtöttek. A lelőhely kb. 150x80 méter kiterjedésű.

41204

41207, Ruzsa 52. lh.: *Öttömösi műút*. A község belterületétől délnyugatra, az Öttömös felé vezető műút északkelet-délnyugat irányú részétől délre 350 méterre, a térképen is jelölt Vőneki-tanyától északra kb. 200 méterre, egy alacsony, ovális földháton kb. 80-100 méter átmérőjű területen 13-14. századi kerámiaanyag került elő.

41207

41208, Ruzsa 53. lh.: *Öttömösi út II.* Az 52. lelőhelytől északnyugatra 150 méterre, egy kisebb, ovális homokdombon, 50 méter átmérőjű foltban Árpád-kori töredéket találtak. Az 52. és 53. lelőhelyek közti viszonyt pontosan nem sikerült tisztázni a köztes terület bejárhatatlansága miatt.

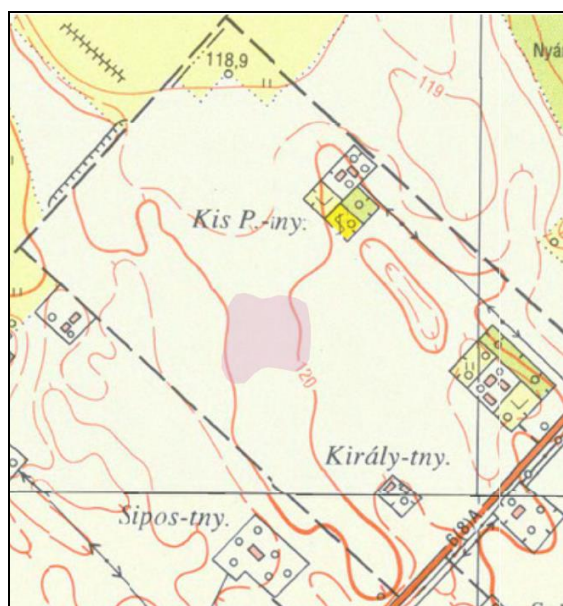
41208

41209, Ruzsa 54. lh.: Öttömösi erdő, Kiri-tanya. A község belterületétől délnyugatra, közvetlenül az öttömösi határ mellett, attól mintegy 50 méterre, a Ruzsáról Öttömösre vezető műút egy északkelet-délnyugat irányú szakaszától északnyugatra 200 méterre, egy homokbuckás, homokos felszínű, alig tagolt területen, a Kiri-tanyától délkeletre 300 méterre, egy lapos északnyugat-délkelet irányú földhátan, annak főleg északkeleti részén Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

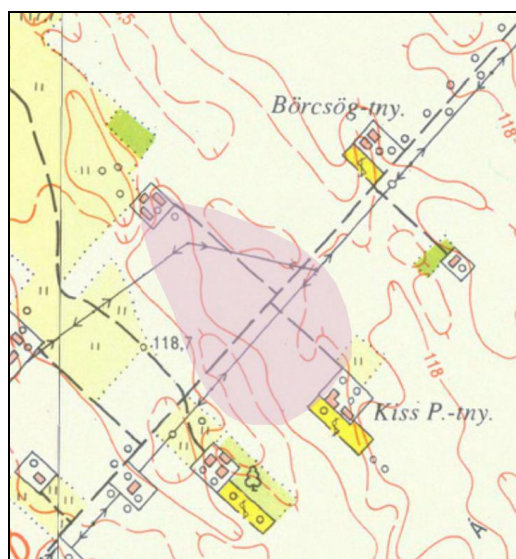
41209

41213, Ruzsa 55. lh.: Csorva 1010. A határ délnyugati részén, a Ruzsáról Öttömösre vezető műúttól északnyugatra kb. 300 méterre, a térképen is jelölt Sipos-tanyától északkeletre, egy északnyugat-délkelet irányú földhát húzódik, melynek északi része már átnyúlik Öttömös területére is. E földhát központi részén, kb. 50 méteres foltban Árpád-kori leleteket gyűjtöttek. 1974-ben e területen végeztek már terepbejárást a MFM régészei, melynek során középkori edénytöredékeket gyűjtöttek. MFM RégAd 114–76.

41213

41013, Ruzsa 56. lh.: *Átokháza I.* A község határának nyugati részén, a Honvéd sori dűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától délnyugatra 450-500 méterre, a Jakus-tanyánál feltárt középső és késő avar kori temetőrészről 500 méterre délnyugatra, egy nagyjából északkelet-délnyugat irányú lapos térszín nyugati oldalán avar kori kerámiatöredékeket találtak. A lelőhely egy alacsony, széles háton, megközelítőleg északkelet-délnyugat irányban húzódik mintegy 300x200 méteres területen, a 784., a 783., a 769. és a 770. számú tanyák között és valószínűleg alatt is. A lelőhely északi, északnyugati része bizonytalan, jelenleg egy parlagon hagyott földdarab határolja. A terepviszonyokat figyelembe véve, nagyon valószínű, hogy az 56. és 57. lelőhely összetartozik, bár erről az adott helyzetben nem lehetett meggyőződni. Az 56., illetve 57. lelőhelyeket az 1. lelőhelytől egy lapos, vízjárta legelőterület, illetve rét választja el.

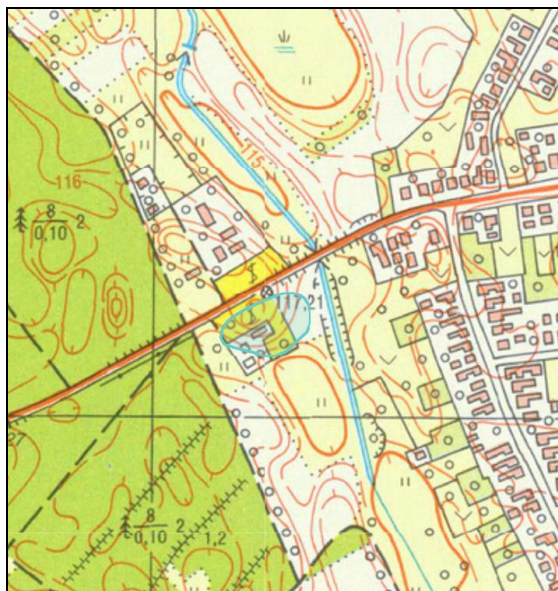
41013

41014, Ruzsa 57. lh.: *Átokháza II.* A fent leírt területen, az 56. lelőhelytől északnyugatra kb. 250 méterre a Borbás-tanya (789. számú) északkeleti részén lévő lapos, enyhén lejtő felszántott földön, az 56. lelőhely anyagával rokon kerámiadarabok kerültek elő. Az 56. és 57. lelőhely közti viszonyt a köztes terület bejárhatatlansága miatt nem sikerült pontosan tisztázni. Az 57. lelőhely és az 1. lelőhely közt kb. 250-300 méter hosszan vízjárta, semlyékes rét húzódik. Az 57. lelőhely kb. 150x250 méter kiterjedésű területen avar és Árpád-kori anyag is volt.

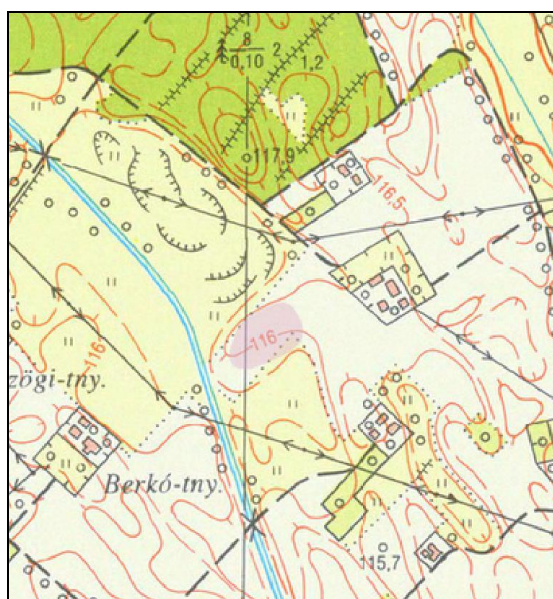
41014

41219, Ruzsa 58. lh.: *Belterület*. A község belterületének délnyugati részén, az Öttömösre vezető műút északkelet-délnyugat irányú szakaszának déli oldalán, egy a térképen névvel nem jelölt csatorna nyugati partján álló 583. számú tanya udvarán, a környezetéből jól láthatóan kimagasló homokbuckán, kis területen késő szarmata kori edénytöredékeket gyűjtöttek. A földhát északnyugat-délkelet irányú, benyúlik a tanya alá, és a műút túlsó oldalán is folytatódik. Utóbbi területen bekerített gyümölcsültetvény van, így lelőhely teljes kiterjedését nem sikerült meghatározni.

41219

41222, Ruzsa 59. lh.: *Széksóstói-főcsatorna*. A község fent leírt határrészében, az 58. lelőhelytől kb. 600 méterre délnyugatra, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú szakaszától északkeletre 80-100 méterre, a 835. számú tanyától délnyugatra 100-120 méterre van a lelőhely. Az itt húzódó, a Széksóstói-főcsatorna irányában enyhén lejtő, szintvonalakkal nem tagolt, síknak tűnő területen kb. 80 méter átmérőjű foltban szarmata kori edénytöredékeket gyűjtöttek.

41222

41226, Ruzsa 60. lh.: Széksóstói-főcsatorna. Az 59. lelőhelytől délkeletre 400 méterre, a Széksóstói-főcsatorna északi partján, egy alacsony fekvésű, a csatorna partja felé lejtő földrészen kb. 80-100x200 méteres területen szarmata kori telephelyre bukkantak.

41226

41231, Ruzsa 61. lh.: Széksóstói-főcsatorna V. A község ugyanezen határrészében a fent leírt 59. lelőhelytől délre 250 méterre, a 60. lelőhelytől északnyugatra kb. 150 méterre, a Széksóstói-főcsatorna keleti oldalán, egy enyhén emelkedő, de alapvetően sík területen kb. 80 méter átmérőjű foltban késő szarmata kori kerámiatöredékeket találtak.

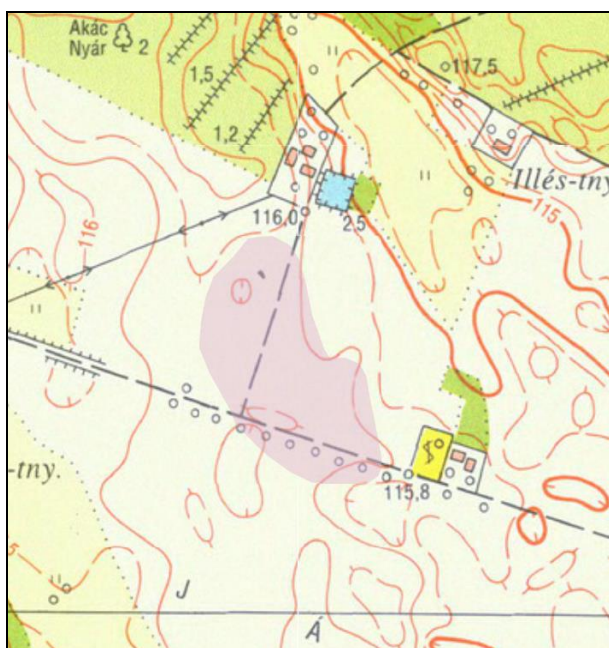
41231

41233, Ruzsa 62. lh.: *Széksóstói-főcsatorna, Szabó-tanya*. A község délnyugati részén, az 58., 59., 60. és 61. lelőhelyeknél leírt területtől kissé délre, a Széksóstói-főcsatornától délkeletre 60-80 méterre, egy lapos, sík területen 150x80-100 méteres területen késő bronzkori és szarmata kori edénytöredékek kerültek felszínre.

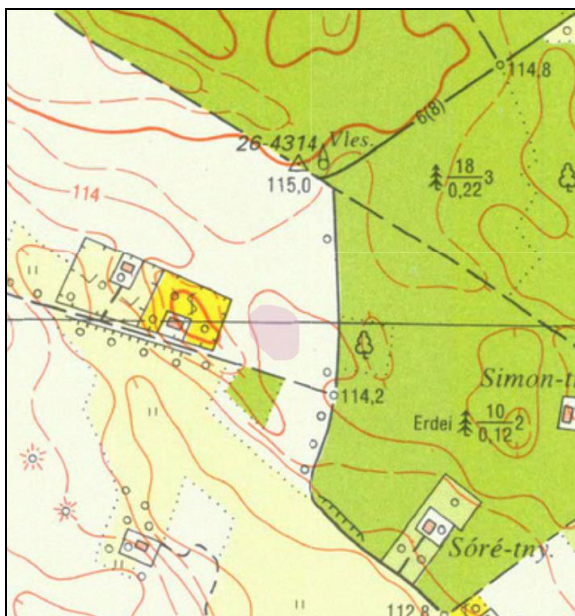
41233

41235, Ruzsa 63. lh.: *Klauzál-erdő, Illés-tanya*. A község határának déli részén, az ásványosított határdűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától északra mintegy 450 méterre, a Klauzál erdőtől 80-100 méterre délre, a térképen is jelölt Illés-tanyától délkeletre 50-60 méterre van a lelőhely. Egy széles, alacsony földháton északkelet-délnyugat irányban kb. 250x150 méteres körzetben őskori és késő szarmata leletanyagot gyűjtöttek.

41235

41237, Ruzsa 64. lh.: *Ruzsajárás*. A község határának déli részén a Csorva-erdőtől 150 méterre, az ásothalmi határdűlő egy közel kelet-nyugat irányú szakaszától északra mintegy 500 méterre, egy északnyugat-délkelet irányú, lapos, vízjárta részt kísérő széles földhát legmagasabb részén 13-14. századi edénytöredékeket gyűjtöttek. A leletanyag kb. 80 méter átmérőjű körzetben került elő.

41237

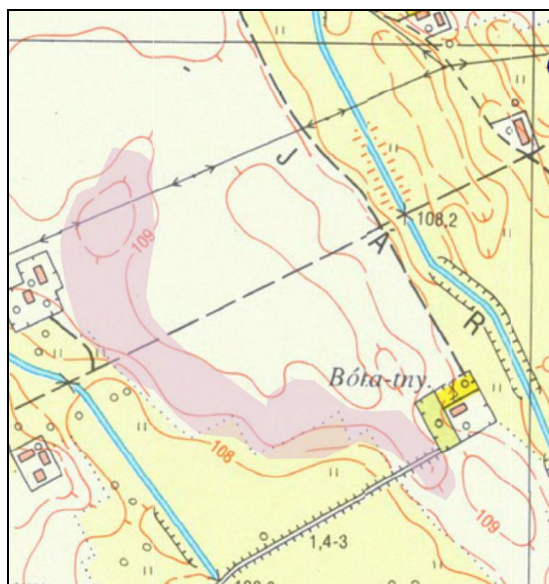
41239, Ruzsa 65. lh.: *Csorva-erdő 642*. A község belterületétől délkeletre, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú szakaszától nyugatra 700 méterre, a csorvai erdő keleti szélénél húzódó — a csatorna árkával közel párhuzamos irányú — dűlőúttól keletre 100-120 méterre, a 642. számú tanyától északkeletre húzódó északnyugat-délkelet irányú ovális kiemelkedésen, kb. 100x80 méteres területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak. A lelőhely nyugati és déli szélé a tanyaépületek alatt van.

41239

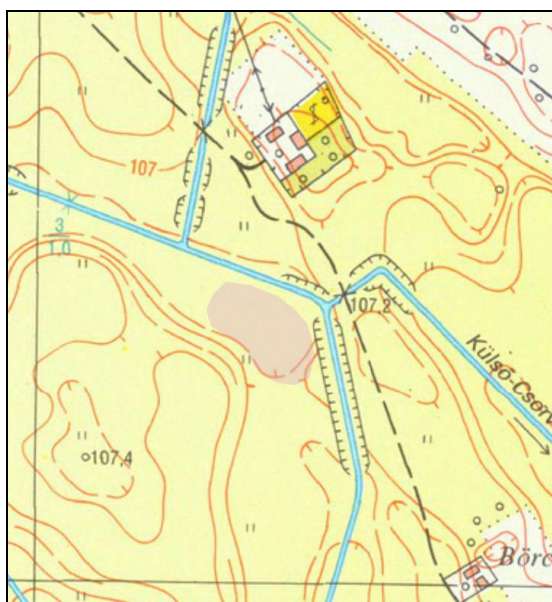
41240, Ruzsa 66. lh.: *Templomhegy, Csorva-járás*. A község délkeleti részén, a Csorva-járás Templomhegy-dűlőjében van a lelőhely. E területről 1895-ben egy román kori bronzfüstölő került elő, Szűcs Tamás gazda tanyájának udvarán, a színállás közelében. A találó az egész udvart felásatta, de egyéb lelet nem jött felszínre (REIZNER 1895, 362). A helybeliek a Templomhegy-dűlőben régi téglatormeléket is gyűjtöttek, de alapfalakra még nem bukkantak (SZÉLL 1940, 161).

Terepbejárás során sikerült a hajdani Templomhegy-dűlőt beazonosítani. A lelőhely a Széksóstói-főcsatornától nyugatra kb. 150 méterre kezdődik, a térképen feltüntetett Bóka- és Szűcs-tanya közti partos részen, mely északnyugat-délkelet irányban mintegy 500 méteren keresztül húzódik. E területről a szántás során rengeteg kötőrmelék és embercsont szokott előkerülni. A lelőhely főként északnyugati részén nagy mennyiségben Árpád-kori és középkori edénytöredékeket gyűjtöttek.

41240

41253, Ruzsa 67. lh.: *Csorva I.* A község belterületétől délkeletre, a Szegedről Ruzsára vezető műút északnyugat-délkeleti szakaszától délre 550 méterre, a Széksóstói-főcsatornától keletre mintegy 1000-1200 méterre levő északnyugat-délkelet irányban húzódó, a térképen névvel nem jelölt csatorna nyugati, enyhén emelkedő partján kb. 80-100 méteres átmérőjű területen Árpád-kori telephely nyomaira bukkantak.

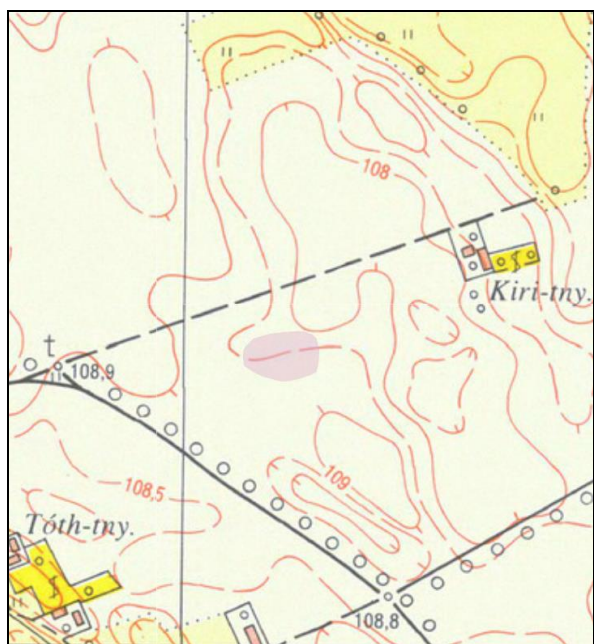
41253

41262, Ruzsa 68. lh.: *Csorva II.* A község belterületétől délkeletre, a Szegedről Ruzsára vezető műút északkelet-délnyugat irányú szakaszától 1200 méterre délre, a Széksóstói-főcsatornától 600 méterre keletre, a térképen feltüntetett Kiri-tanyától 150 méterre északnyugatra egy homokos, buckás, viszonylag magasabb fekvésű területen, egy kb. 100x50 méteres keskeny homokháton és környékén Árpád-kori edénytöredékekre bukkantak.

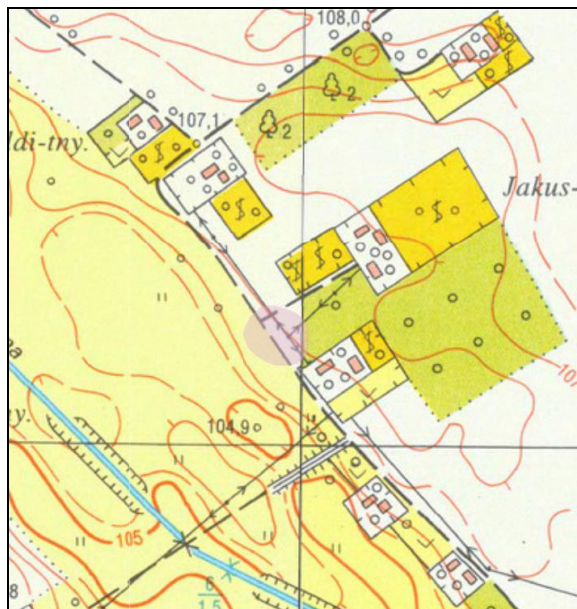
41262

41264, Ruzsa 69. lh.: *Csorva III.* A Kiri-tanyától délnyugatra 200 méterre, a 68. lelőhelytől 250 méterre, egy lapos, északnyugat-délkelet irányú homokbuckán és környékén, mintegy 80 méter átmérőjű területen, egy objektumra utalóan késő Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

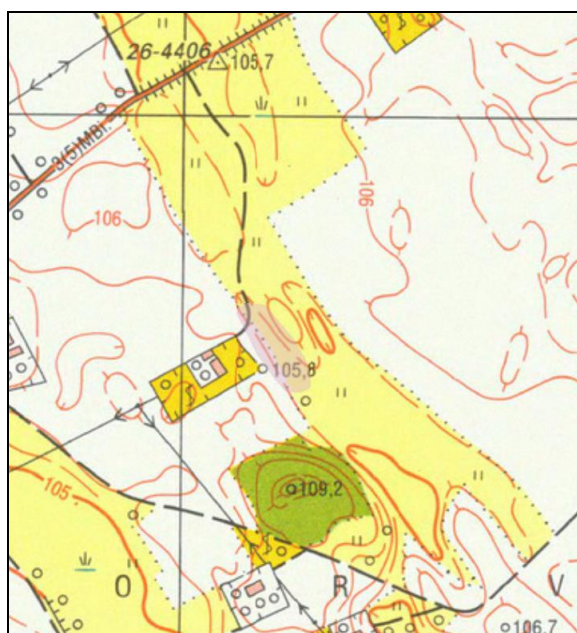
41264

41372, Ruzsa 70. lh.: *Vágó, Jakus-tanya*. A határ délkeleti részén, a Szegedről Ruzsára vezető műúttól délre mintegy 1100 méterre, a Vágó major istállóitól északnyugatra kb. 700 méterre, a korábban leírt 11. lelőhelytől délkeletre 300 méterre, az itt álló Jakus-tanya gyümölcsöskertjében található a lelőhely, valamint az északnyugat-délkelet irányban a tanya előtt húzódó dűlőút másik oldalán is, egy alacsony földháton kb. 80-100 méteres körzetben késő Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A lelőhely feltehetően a tanya épülete alatt is folytatódik.

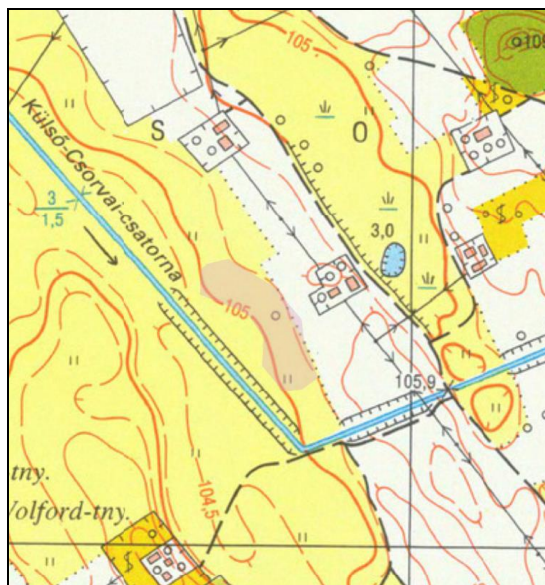
41372

41382, Ruzsa 71. lh.: *Zákányszéki határrész*. A község délkeleti határrészén, a zákányszéki határdűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszától 600 méterre délnyugatra, a Vágó-major istállóitól 500 méterre délkeletre, egy hosszúkas, keskeny, északnyugat-délkelet irányú földháton késő szarmata kori kerámatöredékeket gyűjtöttek.

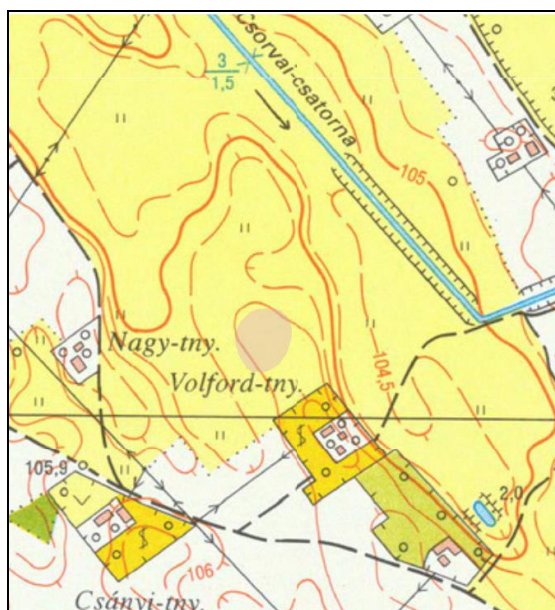
41382

41383, Ruzsa 72. lh.: *Mórahalmi határ*. A határ délkeleti részén, a zákányszéki határdűlőtől 1000 méterre délnyugatra, a Vágó-major istállóitól 500 méterre délkeletre, a 71. lelőhelytől 450-500 méterre délnyugatra van a lelőhely. Az itt húzódó északnyugat-délkelet irányú semlyékes terület keleti oldalát kísérő magas, partos részen kb. 150x80 méteres körzetben szarmata, késő Árpád- és középkori edénytöredékeket gyűjtöttek. A lelőhely keleti és északi széle bizonytalan, a felszínt összefüggő növénytakaró borítja.

41383

41385, Ruzsa 73. lh.: *Volford-tanya*. A község délkeleti határában, a 72. lelőhelytől 350-400 méterre délnyugatra, az 581. számú Volford(ma Király)-tanya épületeitől 50-80 méterre északi irányban húzódó északnyugat-délkelet irányú, széles, lapos hát északnyugati részén, szórványosan jellegtelen szarmata kori töredékek kerültek elő. A terület nagy rész bejárhatatlan parlagföld volt, így a lelőhely kiterjedését nem lehetett megállapítani.

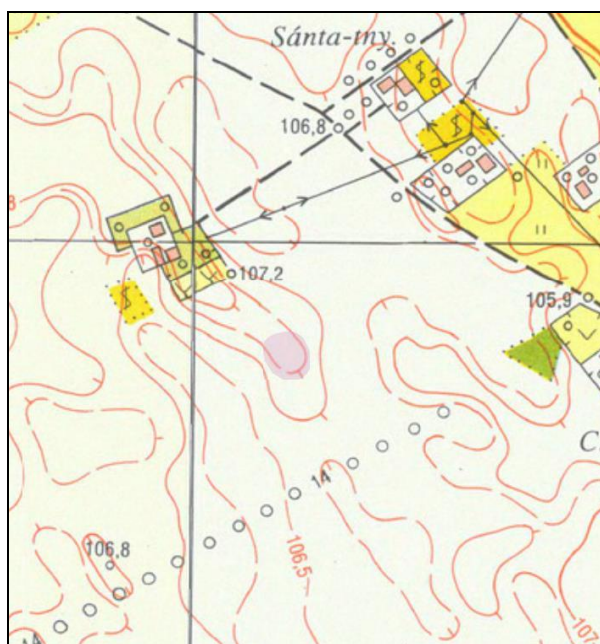
41385

41532, Ruzsa 74. lh.: *Vágó I.* A község határának délkeleti részén, a mórachalmi határdűlőtől 1450 méterre északnyugatra, a Vágó-major istállóitól 750-800 méterre délnyugatra, a fent leírt 73. lelőhelytől 250-300 méterre nyugatra található a lelőhely. Egy sík, de viszonylag magasabb fekvésű, homokos területen kb. 80 méter átmérőjű foltban Árpád-kori kerámiaanyagot találtak.

41532

41535, Ruzsa 75. lh.: *Vágó II.* A 74. lelőhelytől 250-300 méterre délnyugatra, a Vágó-major istállóitól délnyugatra 1000 méterre, a Széksóstói-főcsatornától kb. 1 km-re keletre, viszonylag magasabb fekvésű területen mintegy 50-60 méteres körzetben Árpád-kori kerámiadarabot gyűjtöttek.

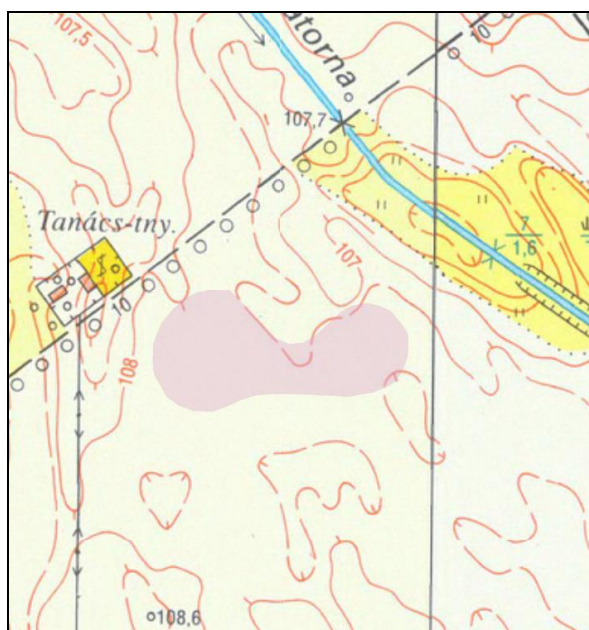
41535

41537, Ruzsa 76. lh.: *Gerencséri erdő II.* A község határának északkeleti részén, a gerencséri erdő északi szélétől északnyugatra 500 méterre, a Ruzsáról Üllésre vezető műút derékszögű kanyarjától kb. 200 méterre északkeletre, az itt álló 353. számú tanyától északkeletre húzódó, megközelítőleg északnyugat-délkelet irányú földhát középső részén kb. 80-100 méter átmérőjű foltban szarmata és 13-14. századi edénytöredékek kerültek elő.

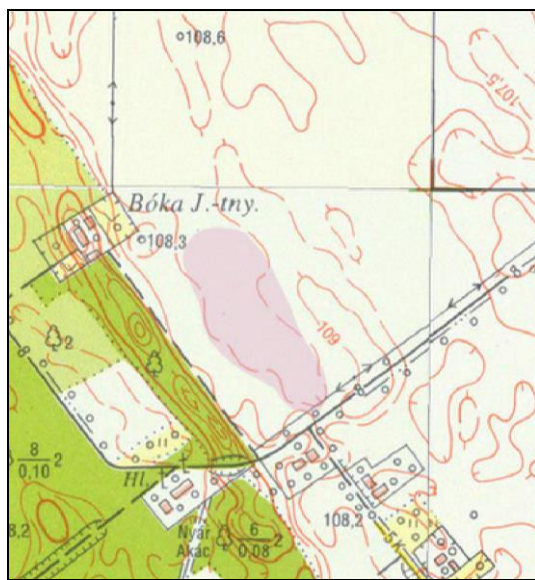
41537

41541, Ruzsa 77. lh.: *Pálinkás földek.* A község déli határában az ún. Pálinkás-földeken található a lelőhely. A Liger-iskola épületétől északkeletre 800 méterre, a Széksóstói-főcsatorna északnyugat-délkelet irányú árkát nyugatról kísérő semlyékes rész enyhén emelkedő partján kb. 250x100 méteres területen Árpád-kori telephelynyomra bukkantak.

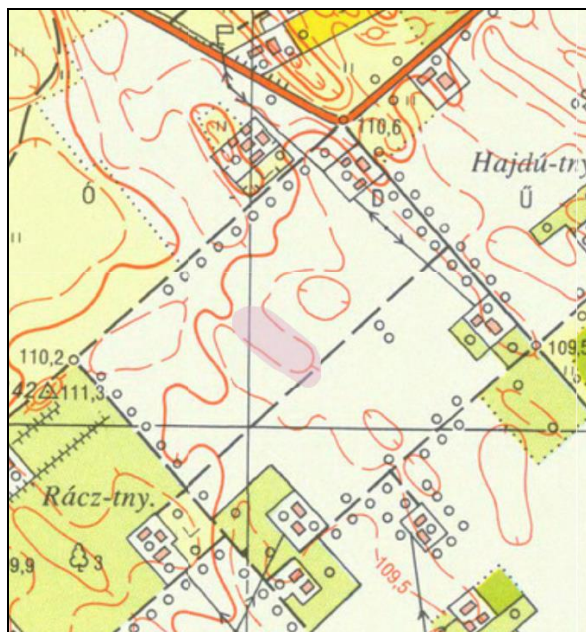
41541

41546, Ruzsa 78. lh.: *Pálinkás földek, Liger-iskola*. A község határának legdélebbi részén van a lelőhely, az ún. Pálinkás-földeken. A 77. lelőhelytől délnyugatra kb. 500 méterre, a Liger-iskolától északkeletre 200 méterre egy északnyugat-délkelet irányú széles, alacsony háton kb. 250x100 méteres területen a Bóka-tanya vonaláig gyűjtöttek szarmata kori kerámiatöredékeket. A lelőhely nyugati részén fás-bokros, erősen tagolt felszínű térrész van, amely terepbejárás során nem volt vizsgálható. A telep déli irányban minden bizonnyal folytatódik az ásothalmi határban is. Az itt lakók szerint a Liget-iskolánál (ma Ásothalom) régebben embercsontvázak kerültek elő.

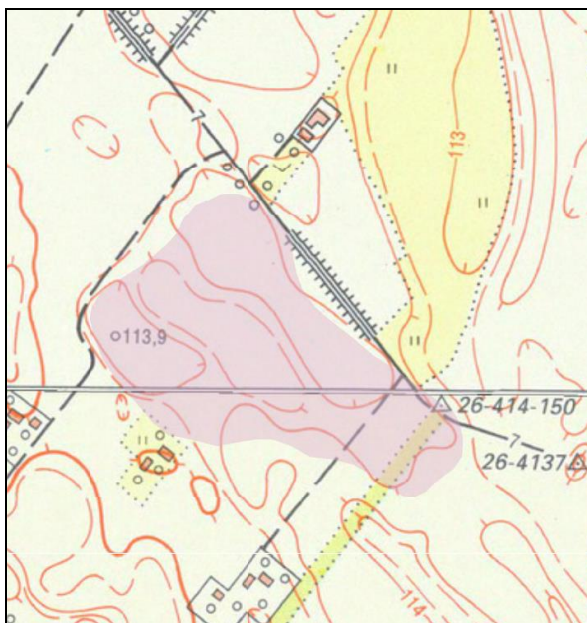
41546

41548, Ruzsa 79. lh.: *Gerencséri erdő III.* A község határának északkeleti részén, a gerencséri erdő északi szélétől 750 métere nyugatra, a Ruzsáról Üllésre vezető műút derékszögű kanyarjától mintegy 250 méterre délnyugatra egy alacsony, keskeny, megközelítőleg északnyugat-délkelet irányú földháton van a lelőhely. Itt mintegy 100 méteres körzetben szarmata kori kerámiatöredékek kerültek elő.

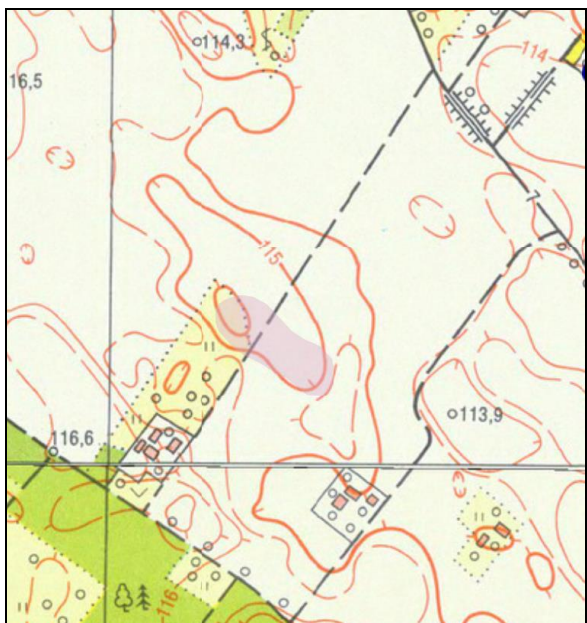
41548

41549, Ruzsa 80. lh.: *Lapos dűlő I.* A község északnyugati részén, a Ruki-erdő és a Mérgesi-erdő közt elterülő Lapos-dűlőben van a lelőhely. A Mérgesi-erdő keleti szélétől 200-250 méterre, a Lapos-dűlői iskola épületétől délkeletre kb. 350-400 méterre, a térfelszínből szabad szemmel is jól láthatóan kimagasló, három északnyugat-délkelet irányú földháton és a köztük lévő lapos területen, mintegy 600x250 méteres körzetben szarmata korra keltezhető kerámiaanyag került elő.

41549

41552, Ruzsa 81. lh.: *Lapos-dűlő.* A Lapos-dűlői iskolától kb. 400 méterre délnyugatra, a 80. lelőhelytől 120 méterre északnyugatra egy kb. 150x60 méteres területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak. A lelőhely egy északnyugat-délkelet irányú, keskeny, hosszúkás földhátra támaszkodik.

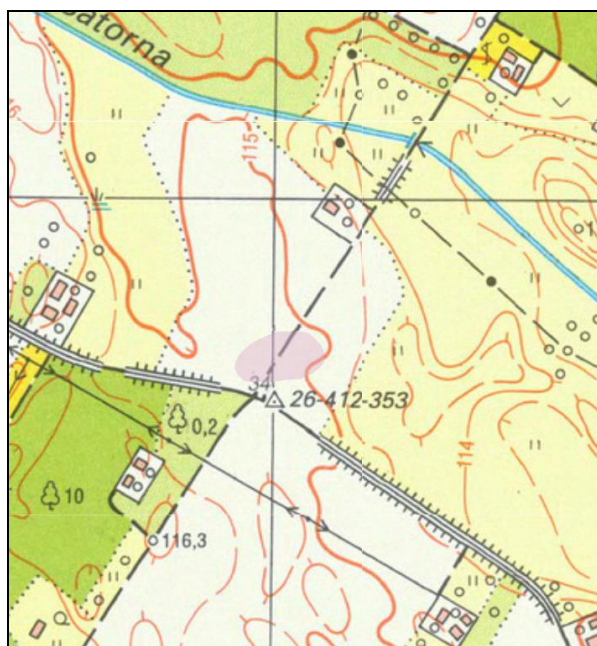
41552

41556, Ruzsa 82. lh.: *Lapos-dűlő III.* Ugyanezen a területen, a Lapos-dűlő északnyugat-délkelet irányú szakaszának északkeleti oldalán, attól mintegy 320-350 méterre, a Lapos-dűlő iskolától északnyugatra 700 méterre, az itt húzódó Domaszéki-főcsatorna mindkét partján, egy sík, de viszonylag magasabb fekvésű területen kb. 100 méter átmérőjű körzetben őskori és Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A lelőhely nyugati szélé bizonytalan, a terepbejárás során vizsgálhatatlan gabona volt.

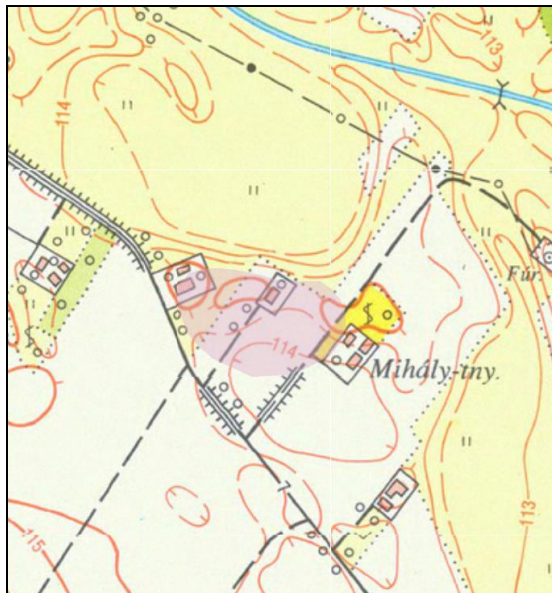
41536

41583, Ruzsa 83. lh.: *Lapos-dűlő IV.* A 82. lelőhelytől 250 méterre délkeletre, a határ előbb ismerttetet részében Árpád-kori telepnyomra bukkantak. A lelőhely a leletanyag és a területi elhelyezkedés alapján szoros kapcsolatban állhat a 81. és a 82. lelőhellyel.

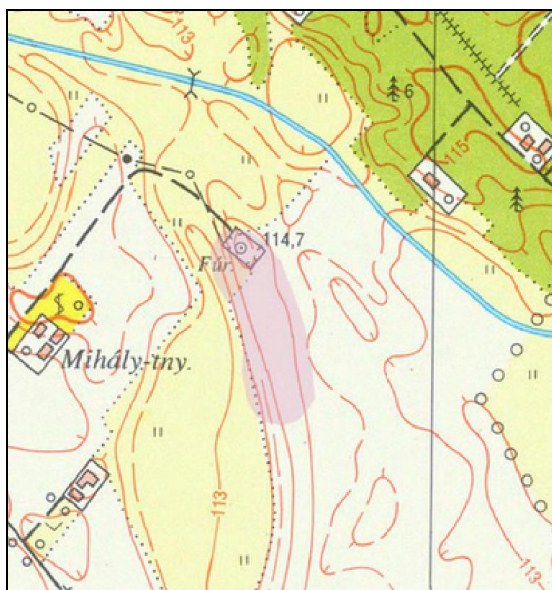
41583

41586, Ruzsa 84. lh.: *Lapos-dűlői iskola*. A község ugyanezen határrészében, a Domaszéki-főcsatorna árkától délre 250 méterre, a Lapos-dűlői iskola, illetve a tőle délkeletre álló Lajkótanya vonalában, egy megközelítőleg északnyugati–délkeleti irányú, magas partrészen van a lelőhely. E területről Oláh Veronika tanítónő ajándékaként egy késő bronzkori kis bögre került a MFM-ba. A két épület körül és délkeleti irányban a Mihály-tanyaig gyűjtöttek késő bronzkori edénytöredékeket. A lelőhely teljes kiterjedése mintegy 200x100 méter, a leletsűrűség az iskola épülete körül a legnagyobb.

41586

41591, Ruzsa 85. lh.: *Lapos dűlő, Mihály-tanya*. A 84. lelőhelytől délkeletre 250 méterre, a térképen feltüntetett — a Ruki-erdő szélén álló — Kormos-tanyától délnyugatra 200 méterre, alacsony térfelszínből szigetszerűen kiemelkedő földháton késő bronzkori töredékeket találtak. A lelőhely szoros összefüggésben áll a 84. lelőhellyel, amelytől egy lapos, semlyékes rész választja el. A helybeliek szerint ezen a területen még néhány évvel ezelőtt is rendszeresen víz állt.

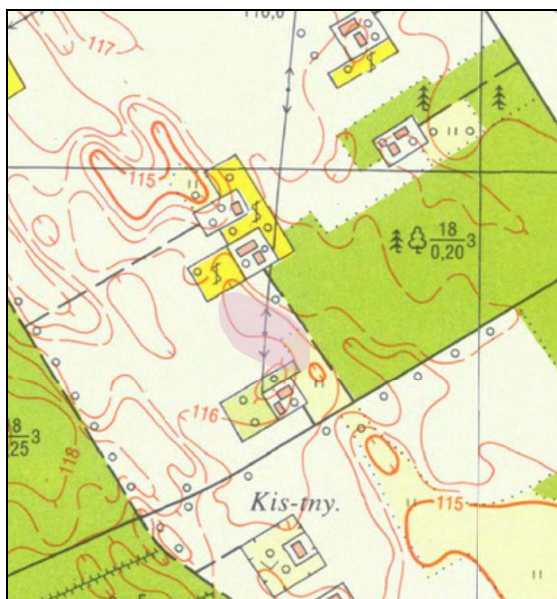
41591

41593, Ruzsa 86. lh.: *Ruki-erdő I.* A község északnyugati határában, a Lapos-járásban, a pusztamérgesi határdűlőtől délkeletre mintegy 1500 méterre, a Ruki-erdő nyugati szélétől 50-80 méterre délnyugatra, az itt álló tanyasor előtt és alatt húzódó északnyugat-délkelet irányú, alacsony, keskeny földhát déli részén kis körzetben, kb. 80-100 méter átmérőjű foltban, a 84. és 85. lelőhely anyagával rokon késő bronzkori kerámiatöredékeket gyűjtöttek. A lelőhely északkeleti és északi széle a tanyasor épületei, illetve növényanyaga miatt bizonytalan. A lelőhelyet a Domaszéki-főcsatorna választja el a 83. és 84. lelőhelytől.

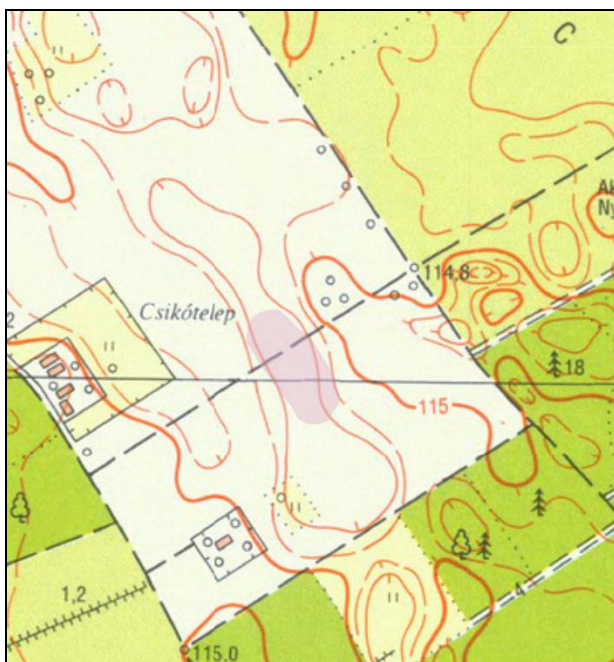
41593

41594, Ruzsa 87. lh.: *Csorvai erdő II.* A község belterületétől délre, a Szegedről Ruzsára vezető műút derékszögű kanyarjától 1200 méterre délnyugatra, a Csorva-erdő északi szélétől 200 méterre van a lelőhely. A terület szintvonalakkal alig tagolt és viszonylag alacsony fekvésű. kb. 100x80 méteres körzetben szarmata kori leletanyagot gyűjtöttek. A lelőhely keleti széle lehet, hogy benyúlik az itt álló tanya fás, bokros, elhanyagolt, hátsó udvarrészébe is.

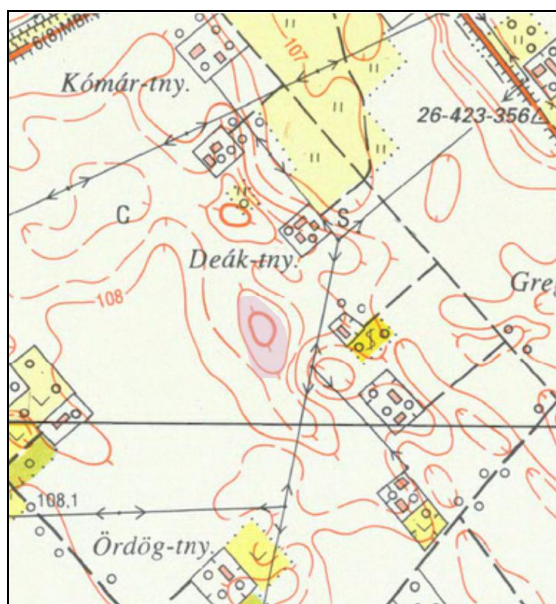
41594

41600, Ruzsa 89. lh.: *Csorvai erdő, Kis-tanya*. Ugyanebben a határrészben, a Szegedről Ruzsára vezető műút derékszögű kanyarjától délnyugatra mintegy 1300 méterre, a Krisztintanyától délkeletre kb. 600 méterre, az itt álló Kis-tanyától délnyugatra 50-80 méterre, Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttek.

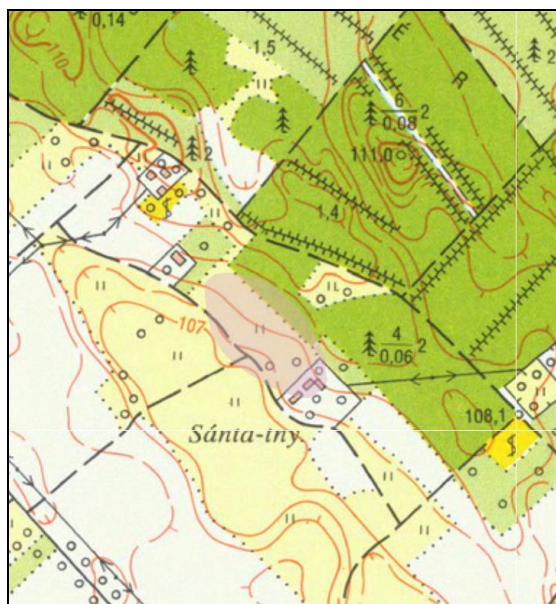
56

41602, Ruzsa 90. lh.: *Vágó-major megálló I.* A község határának keleti részén, a Szegedről Ruzsára vezető műúttól délre, a Vágó-majori megállótól mintegy 500 méterre délnyugatra, egy viszonylag magasabb fekvésű széles földhátan, kb. 80-100 méter átmérőjű foltban szarmata és Árpád-kori töredékeket gyűjtöttek. A lelőhely szélei bizonytalanok, a vizsgált térszínt minden oldalról a terepbejárás idején gabona borította.

41602

41605, Ruzsa 91. lh.: *Gerencséri erdő IV.* A község határának keleti részén, a fent említett műúttól északra mintegy 800 méterre, a Gerencséri erdő szélén álló Sánta-tanya és Veszelszky-tanya közti felszántott területen található a lelőhely. Egy nagyjából északnyugat-délkelet irányú földhát keleti lejtős partján kb. 150x100 méteres körzetben őskori kerámiaanyag került elő. Az említett földhát legmagasabb része nincs művelés alatt, így a bejárás idején nem volt vizsgálható. A leletek a két tanya közelében és az erdő szélén már nem folytatódtak, az edénytöredékek a partos rész felé sűrűsödnek, a centrum feltehetően a felszántatlan földterület alatt lehet.

41605

41607, Ruzsa 92. lh.: *Vágó-majori megálló*. A község határának keleti részén, a Szegedről Ruzsára vezető műút északi oldalán, a Vágó-majori megállótól 900 méterre északnyugatra, a Pálfi-erdő nyugati szélétől 650 méterre délkeletre található a lelőhely. Egy nagyjából északnyugat-délkelet irányú magas földhát központi területén avar kori kerámiatöredékek kerültek elő.

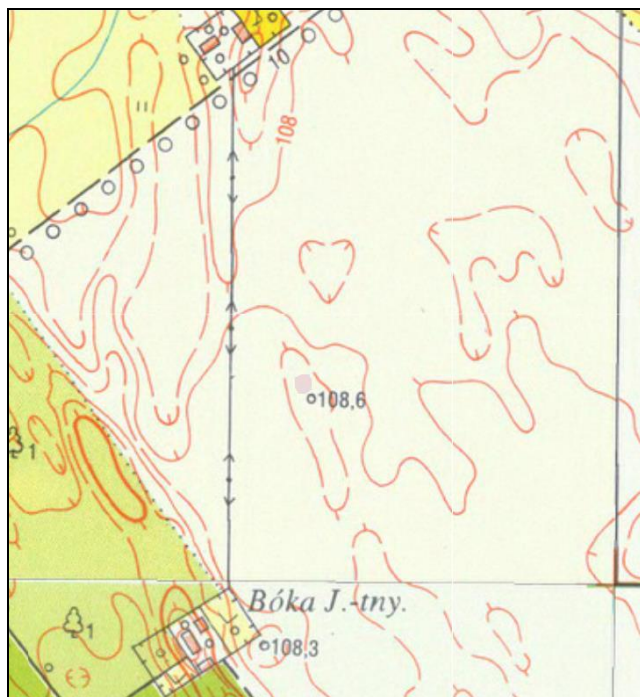
41607

41612, Ruzsa 93. lh.: *Kállai erdő*. A Kállai erdő déli szélén, a Selymes-tanyától délkeletre 100 méterre egy homokos, buckás területen Árpád-kori edénytöredékeket találtak.

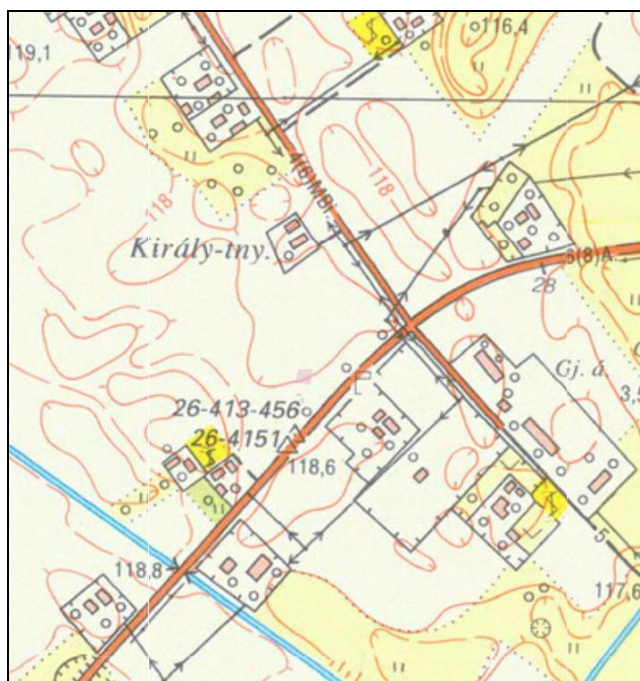
41612

41613, Ruzsa 94. lh.: *Pálincás földek II.* A község déli határrészében az ún. Pálincás-földeken, a Liger iskolától 600 méterre északkeletre, a 77. lelőhelytől 250 méterre délnyugatra Árpád-kori kerámiatöredékeket találtak.

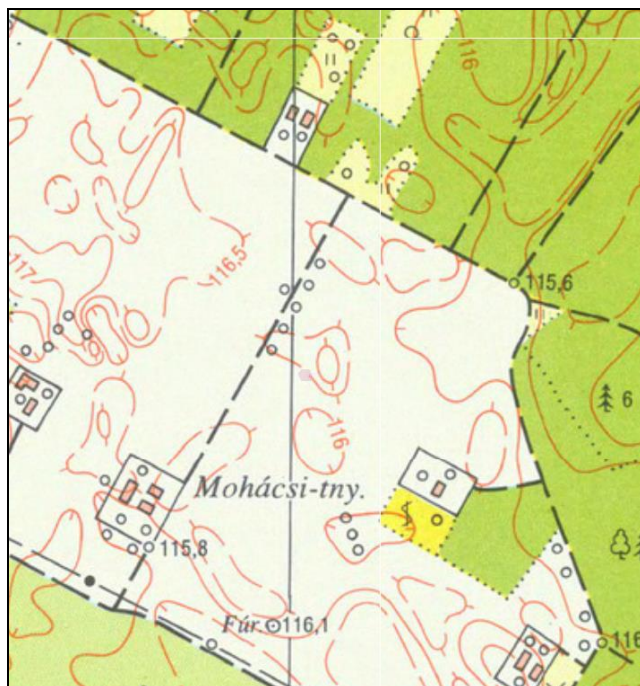
41613

41614, Ruzsa 95. lh.: *Balotai-csatorna II.* A község nyugati határrészében, a Balotai-csatornától 250 méterre északkeletre, a térképen jelölt Király-tanyától délnyugatra 180 méterre késő szarmata kori edénydarabok kerültek felszínre.

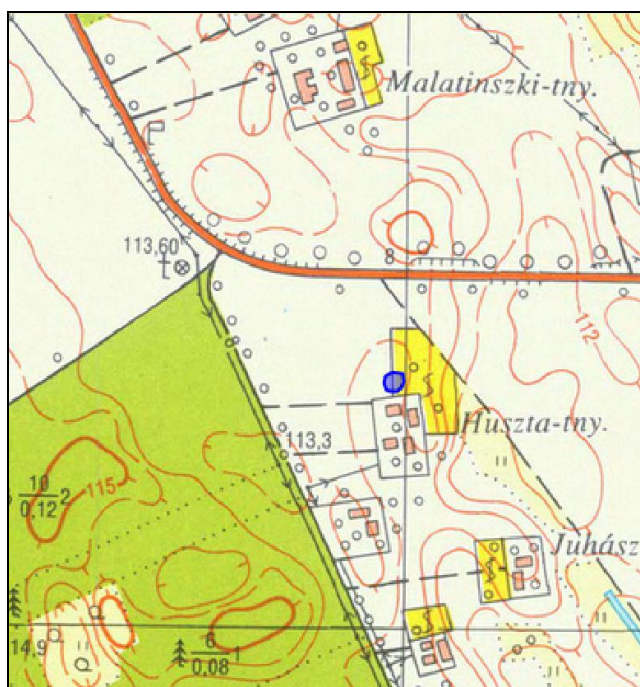
41614

41615, Ruzsa 96. lh.: *Ruki erdő*. A határ északnyugati részében, a Ruki-erdő déli szélétől 300 méterre délnyugatra, a térképen is jelölt Mohácsi-tanyától kb. 250 méterre északkeletre néhány késő bronzkori töredéket gyűjtöttek.

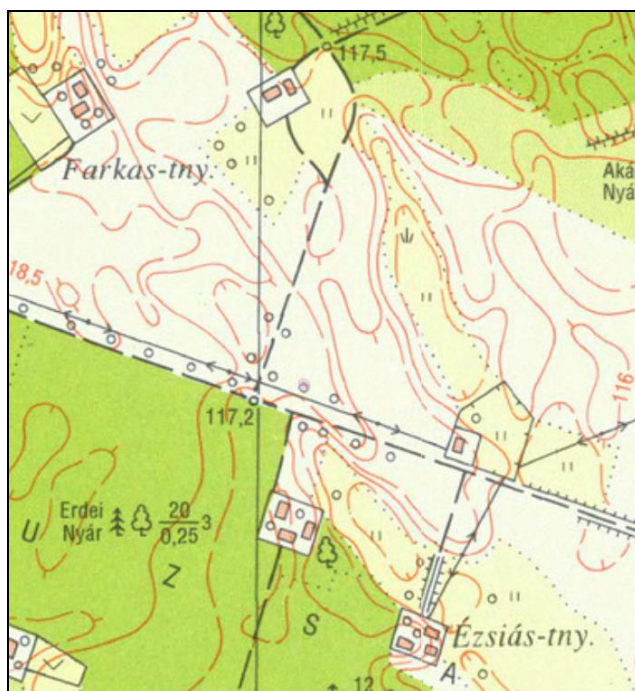
41615

41617, Ruzsa 97. lh.: *Széksóstói-főcsatorna*. A község belterületétől délkeletre, a Szegedről Ruzsára vezető műúttól 100 méterre délre, a Széksóstói-főcsatornától 500 méterre délnyugatra, a térképen is jelölt Huszta-tanya udvarán Árpád-kori edénydarabot találtak.

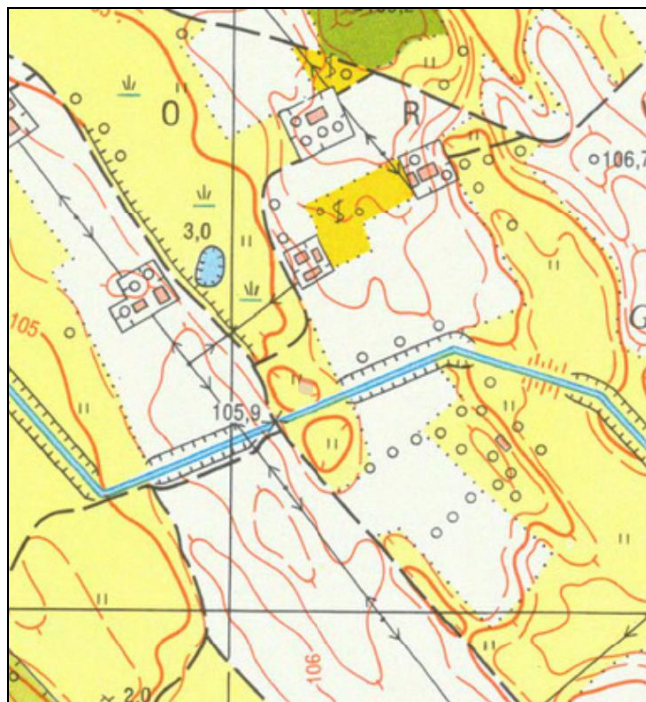
41617

41890, Ruzsa 98. lh.: *Ruzsajárás II.* A község déli határrészében, az ásothalmi határdűlőtől 550 méterre északkeletre, a 63. lelőhelytől 450 méterre északnyugatra őskori oldaltöredékek kerültek elő.

41890

41892, Ruzsa 99. lh.: *Vágó III.* A község délkeleti határában a mórachalmi határdűlőtől 600 méterre északnyugatra, a zákányszéki határszakasztól délnyugatra 900 méterre, a 72. lelőhelytől kb. 200 méterre délkeletre 13-14. századi kerámatöredékeket találtak.

41892

41893, Ruzsa 100. lh.: *Gerencséri erdő V.* A község keleti határában, a gerencséri erdő nyugati szélétől 400 méterre délnyugatra, a Vágó-majori megállótól 650 méterre északnyugatra Árpád-kori edénytöredékek kerültek felszínre.

41893

41894, Ruzsa 101. lh.: *Honvéd erdei-csatorna.* A község északnyugati határrészében, a pusztamérgesi határdűlőtől 800 méterre délkeletre, a Honvéd-erdei csatornától 350 méterre délnyugatra őskori oldaltöredékeket találtak.

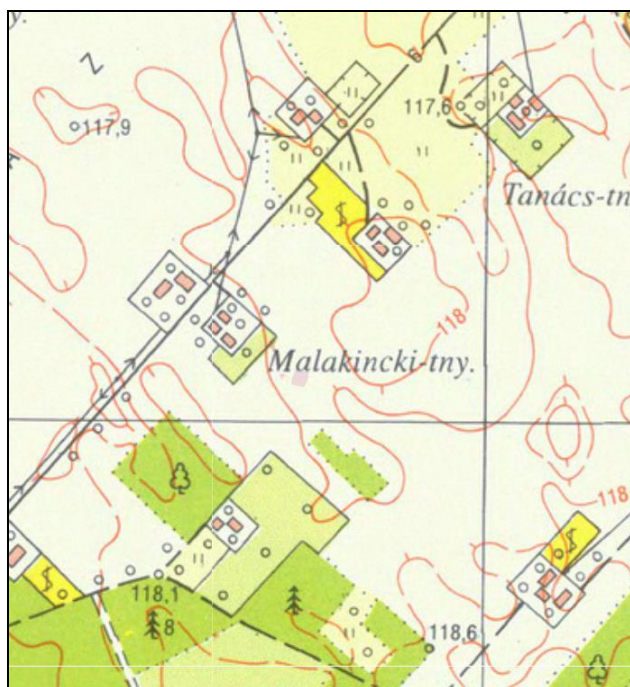
41894

41895, Ruzsa 102. lh.: *Honvéd erdő II.* A község belterületétől északnyugatra, a Honvéd-erdő nyugati szélétől 200 méterre délnyugatra, a 30. lelőhelytől 150 méterre északkeletre őskori edénytöredékeket gyűjtöttek.

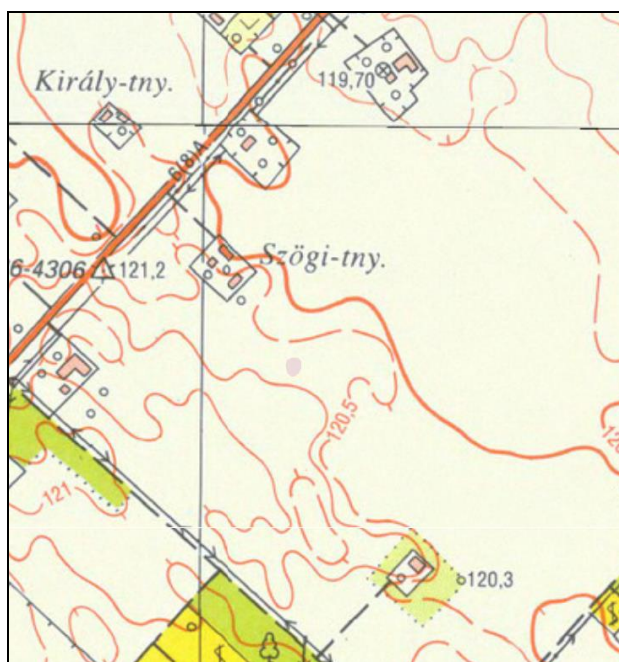
41895

41896, Ruzsa 103. lh.: *Klauzál erdő.* A község belterületétől délnyugatra, a Klauzál-erdőtől 200 méterre északkeletre, a térképen is jelölt Tanács-tanyától 350 méterre délnyugatra őskori (késő bronzkori) töredékeket találtak.

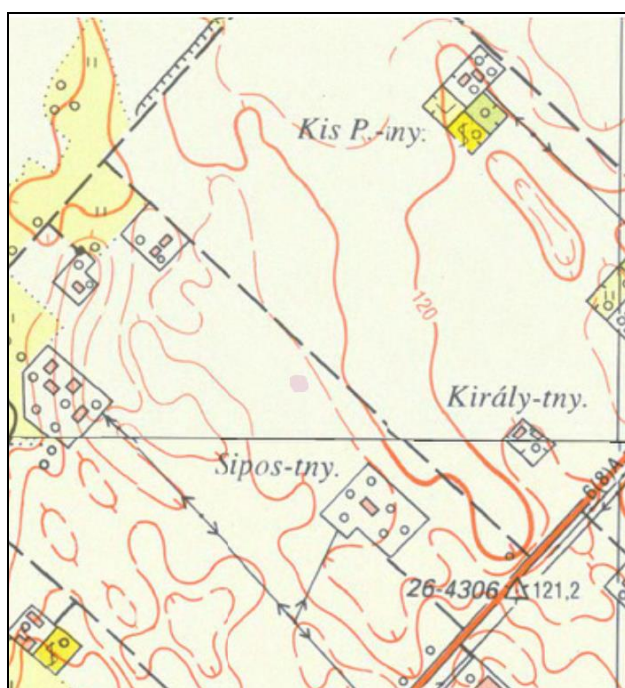
41896

41897, Ruzsa 104. lh.: Öttömösi határrész III. A község belterületétől délnyugatra, a Ruzsáról Öttömösre vezető műúttól kb. 200 méterre délkeletre, a térképen is jelölt Szögi-tanyától 80 méterre délkeletre Árpád-kori oldaltöredékek kerültek felszínre.

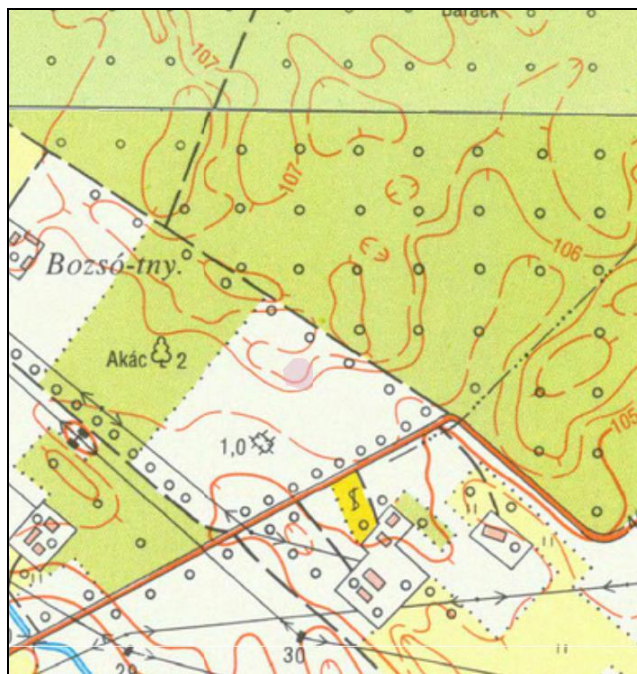
41897

41898, Ruzsa 105. lh.: Öttömösi határrész IV. A község belterületétől délnyugatra, a Ruzsára Öttömösre vezető műúttól kb. 280 méterre északnyugatra, a 2. lelőhelytől mintegy 200 méterre délnyugatra, a térképen is jelölt Sípos-tanyától 80-100 méterre északnyugatra egy, vörös radiolitból készített, diszkoid jellegű őskori pengevakaró kőeszközt találtak.

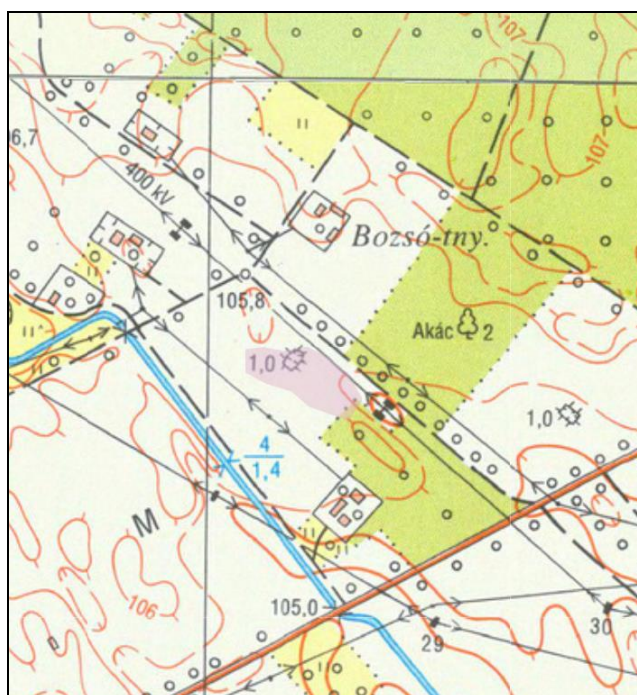
41898

46438, Ruzsa 106. lh.: *Domaszéki-főcsatorna XII.* A határ északkeleti csücskében, a Székes út északkeleti leágazása végpontjától 150 m-re északnyugatra, jelentősebb kiemelkedésen, homokbuckán Árpád-kor leletek két foltban sűrűsödtek, az északnyugati és a délkeleti sarokban.

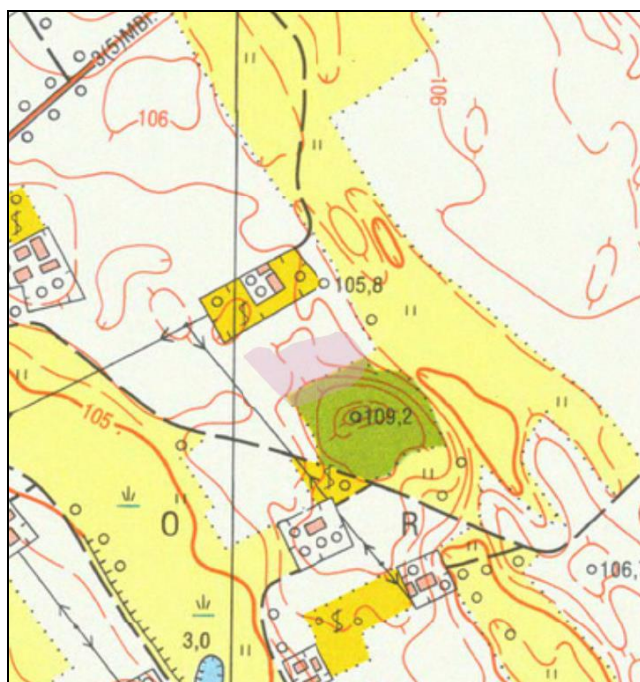
46438

46439, Ruzsa 107. lh.: *Domaszéki-főcsatorna XIII.* Az előző lh.-tól 300 m-re nyugatra, egy jelentősebb kiemelkedésen, szántott, boronált területen Árpád-kori kerámiatöredékek kerültek elő.

46439

80325, Ruzsa 108. lh.: *Külső- Csorvai-csatorna*. A csorva határ részben, a Külső-Csorvai-csatornától keletre és a Gárgyán-tanyától északnyugatra szarmata és középkori kerámiatöredékek jelzik a lelőhelyet.

80325

A TEREPEN NEM AZONOSÍTHATÓ RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Ruzsa 109. lelőhely: *Ruzsa–Honvéd iskola*. A község délnyugati részén álló Honvéd iskolából került a MFM-ba egy késő bronzkori, a Halomsíros kultúrához köthető kis edény (ltsz.: 80.25.1.).

Ruzsa 110. lh.: *szórvány*. Rakoncza János ruzsai tanító adományaként került a MFM-ba egy késő bronzkori, a halomsíros kultúrához köthető kis edény (ltsz.: 82.6.1).

Ruzsa 111. lh.: *Alsó-tanya, Csorva-járás*. Reizner János említi, hogy Csorván 1888-ban a lakosok „Zákány vezér” kincsét keresve bronzeszközökre bukkantak, melyekből csak két példányt sikerült megmenteni: egy lándzsacsúcsot és egy kardot (REIZNER 1891, 357).

Ruzsa 112. lh.: *szórvány*. Szórványként került a MFM-ba egy szarmata leletegyüttes (ltsz.: 75.32.1–3.).

Ruzsa 113. lh.: *Ruzsajárás*. 1934-ben Szabó Mihály földjéről (ma Ruzsa belterületére eső rész) ajándékként került a MFM-ba 2 db bronzlemezről hajlított honfoglalás kori pántkarperce (ltsz.: 53.191.1.) (FEHÉR–ÉRY–KRALOVÁNSZKY 1962, 201).

Ruzsa 114. lh.: *szórvány*. Szórványként került a MFM-ba 5 db bográcsperem (ltsz.: 75.32.4–8.).

Ruzsa 115. lh.: *Csorva*. Csorván, szőlő alá forgatás alkalmával került elő egy bronzból öntött középkori pecsétgyűrű (ltsz.: 1906/55). A középkori ékszer Papp István zákányi tanyai kapitány ajándékozta a Szegedi Városi Múzeumnak.

Ruzsa 116. lh.: *Általános Iskola*. Böhm József tanár ajándékként került a MFM-ba egy középkori köpűs lándzsa (ltsz.: 75.30.1., MFM RégAd 633–80.).

FÜGGELÉK

AZONO- SÍTÓ	HELYRAJZI SZÁM	EOV Y	EOV X
41003	0119/31, 0119/39, 0119/2	702201	104203
41015	0130/14, 0130/32, 0130/33, 0130/31	700880	104194
41021	0135/10	700819	105059
41023	0274/78	705082	105164
41025	0289/48, 0289/49, 0289/50	707205	104538
41058	02/24, 02/25, 02/63, 02/55	704581	104374
41059	02/47, 02/48, 02/12, 02/11	705216	103431
41060	04/55, 04/56, 04/57	704828	104401
41061	04/109, 04/82, 04/83, 04/7	705347	104016
41062	07/13, 014, 07/87, 07/88, 07/38	706604	103782
41063	033/112, 033/83, 033/60, 033/61, 033/62, 033/63, 033/64, 033/6, 033/87	707590	103278
41065	0240/53, 0240/54, 0240/6, 0240/55, 0240/37	705606	110676
41097	037/41	705438	103021
41098	037/39, 037/42, 036	705847	102855
41099	037/56, 037/57	706258	102413
41100	038/2, 038/82, 044/32, 033/57, 033/82	706800	102319
41103	033/43	706523	103380
41107	035/3, 035/9	705975	102939
41109	091/96, 091/83, 091/84, 091/85, 091/86, 091/87	704309	103213
41110	044/48, 044/49	708307	100518
41111	044/48, 045	708044	100644
41113	044/11, 044/45	707874	100868
41115	044/41	707811	101176
41116	044/41, 044/51	707559	101303
41117	046/84, 046/78, 046/77	707309	101007
41138	044/15, 044/38, 044/5	707338	101682
41139	046/44, 046/80, 046/75, 046/71	706875	100934
41141	0157, 0158/20, 0158/8, 0158/9, 0156/46, 0156/40	701578	105689
41142	0139/28, 0139/29	700950	105442
41143	0152/2, 0153, 0154/1, 0154/3, 0154/4, 0154/5, 0154/6, 0154/7, 0139/4, 0139/5, 0140, 0148, 0152/11, 0154/14, 0154/9,	700987	106074

	0154/15, 0154/16, 0154/17, 0152/9, 0154/20, 0154/21, 0154/22, 0154/23, 0152/14, 0152/7, 0141/4, 0139/13, 0139/14, 0139/15, 0139/20		
41144	0141/42, 0141/43	700160	106247
41146	039/9	708950	101636
41148	042/41		
41149	0265/13, 0265/15	706494	105970
41150	0299/21, 0299/22	707296	105621
41152	0145/1, 0145/9, 0151, 0152/5	700680	106573
41155	0141/42	700244	106473
41158	0141/42, 0141/55	700059	106409
41161	0141/39, 0141/46, 0141/37, 0142, 0143/1, 0141/33, 0141/14, 0141/15, 0141/18, 0141/19	700076	106931
41165	0141/26, 0141/50, 0141/29, 0141/30, 0141/31, 0141/33	699664	106969
41168	0141/50, 0141/51, 0141/32, 0131, 012/42	699487	106957
41174	0173/20, 0173/21	700272	107358
41176	0179/45, 0179/46, 0179/47	702865	106512
41177	0179/49	703036	106553
41179	0179/49, 0179/3, 0179/37	702967	106657
41182	0179/32	702881	106716
41184	0179/31, 0179/32	702740	106964
41185	355/22, 358/1, 354/35, 354/36, 354/37, 354/38, 354/39, 354/40, 354/41, 354/42, 354/43, 354/44	703172	105421
41200	0169/2, 0169/27, 0169/28, 0169/29, 0169/30, 0169/3, 0169/4, 0169/5	702903	105629
41203	0169/34, 0169/35, 0169/36	702734	106135
41204	0171/61, 0171/43, 0171/36, 0171/60, 0171/52	702050	106617
41207	0124/45, 0124/55, 0124/56	701708	104223
41208	0124/50, 0124/2	701544	104259
41209	0128/15	700314	103470
41213	0130/33	700756	104182
41013	0119/21, 0118, 0119/52, 0119/32, 0119/33, 0119/34, 0119/35, 0119/36, 0117/27, 0117/4, 0117/38	702235	103530
41014	0119/41, 0119/53, 0119/54	701867	103869
41219	141/1, 141/2	703137	105108
41222	098/7	703026	104546
41226	0100/30, 098/16, 098/15, 099	703300	104171

41231	098/23, 098/12, 098/13	703115	104239
41233	093/51, 093/53, 093/54	703765	104270
41235	064/53, 074/16, 074/17, 074/22, 067	703576	101260
41237	074/21, 074/8	704399	100991
41239	046/54	705931	101910
41240	046/58, 046/60, 046/61, 046/62, 046/63, 046/103, 046/107, 046/108	706518	101717
41253	033/96	707261	103287
41262	033/86	707233	102556
41264	033/24, 042/24, 042/21, 038/2, 033/25	707105	102316
41372	026/17, 033/68, 033/93, 027/1	707973	103120
41382	029/37, 029/18, 029/5	709105	102750
41383	031/10, 031/28, 031/51, 031/29, 031/50, 031/38, 031/37	708829	102264
41385	031/40	708628	102088
41532	031/4, 031/43, 031/44	708364	102033
41535	042/22, 042/31	708103	101878
41537	0303/9, 0303/15	707320	106391
41541	046/96, 046/97	707825	100470
41546	046/96	707785	99846
41548	0301/7, 0301/8, 0301/9	707030	106091
41549	0195/8, 0196, 0195/25, 0195/6, 0195/28, 0195/33, 0195/24, 0195/23, 0195/22, 0195/21	703545	108041
41552	0195/16, 0195/17, 0195/18, 0195/19	703186	108136
41556	0207, 0208/4, 0206/8	702930	109106
41583	0205, 0206/7, 0201/7	703012	108832
41586	0201/4, 0201/14, 0201/15, 0201/2, 0201/3	703445	108493
41591	0201/15, 0201/16, 0201/17, 0201/18, 0201/19, 0201/20, 0201/21, 0201/29, 0201/30	703808	108478
41593	0200/7, 0200/31, 0200/32, 0200/24, 0200/6	703711	108990
41594	089/35, 089/36, 089/39	703756	102816
41597	081/6, 081/69	704195	102569
41600	081/69	704512	102017
41602	017/23, 017/25, 017/26	708304	104101
41605	0305/11, 0305/29, 0305/30, 0305/31	708345	105449
41607	0289/48	707484	104616
41612	352/1, 0181/11	703516	105890

41613	046/96	707688	100197
41614	0137/23	701600	104716
41615	0210/26	703017	109592
41617	037/87, 037/4	704989	103249
41890	074/15	703048	101401
41892	031/30	709077	102220
41893	0305/31, 0305/33	708234	105210
41894	0141/55	700107	106484
41895	0152/11	700988	106365
41896	087/23, 087/24	702816	103044
41897	0124/42	701095	103751
41898	0130/27	700673	104057
46438	0324/5	710397	107740
46439	0322/4, 0322/5	710099	107703
80325	029/35, 029/17, 029/18	709078	102643

NYILATKOZAT

Alulírott Lőrinczy Gábor, örökségvédelmi szakértő (nyilvántartási szám: (Ny. sz.: Sz-17/2007) ezúton nyilatkozom arról, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányban szereplő adatok a valóságnak megfelelnek, a javasolt régészeti megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy a tanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Szeged, 2018. május 30.

Lőrinczy Gábor
régész, örökségvédelmi szakértő